

WIJ! & SPORT

ONDERZOEKSOPDRACHT NAAR DE EFFECTEN,
RANDVOORWAARDEN EN METHODIEKEN
VAN SPORT BINNEN DE TRAJECTEN
'WERKINLEVING VOOR JONGEREN (WIJ!)'

**ONDERZOEKSGROEP SPORT & SOCIETY,
VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL
MARC THEEBOOM, JASPER TRUYENS,
TESSA COMMERS & ZENO NOLS**

**APRIL 2017
ONDERZOEK IN OPDRACHT VAN SPORT VLAANDEREN**

SASO-RAPPORT 5

Projecttitel

WIJ! & Sport – onderzoeksopdracht naar de effecten, randvoorwaarden en methodieken van sport binnen de trajecten ‘werkinleving voor jongeren (WIJ!)’

Uitvoerder

Onderzoeksgroep ‘Sport & Society’

Onderzoeksteam: prof. dr. Marc Theeboom, dr. Jasper Truyens, dra. Tessa Commers en drs. Zeno Nols

Opdrachtgever

Sport Vlaanderen | Kennis- en informatiecentrum sport (KICS)

Arenbergstraat 5 | 1000 Brussel

Wijze van citeren: Theeboom, M., Truyens, J., Commers, T., & Nols, Z. (2017). WIJ! & Sport - onderzoeksopdracht naar de effecten, randvoorwaarden en methodieken van sport binnen de trajecten ‘werkinleving voor jongeren (WIJ!)’. Brussel: Vrije Universiteit Brussel – Onderzoeksgroep Sport & Society.

© SASO (2017). Deze bijdrage bevat auteursrechtelijk beschermd materiaal. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

ISBN: 9789082360561 | NUR: 488

Contact

Vrije Universiteit Brussel

Faculteit lichamelijke opvoeding en kinesitherapie (LK)

Vakgroep Bewegings- en Sportwetenschappen (BESW)

Onderzoeksgroep Sport & Society

Pleinlaan 2 | 1050 Brussel

[T] 02 629 27 43 | [E] marc.theeboom@vub.ac.be | [W] www.sportandsociety.be

Sport & Society (SASO) publicatiereeks

De onderzoeksgroep Sport & Society maakt werk van twee publicatiereeksen. Enerzijds een boekenreeks (SASO-boeken) die verkregen kan worden in hardcopy en anderzijds een onderzoeksrapportenreeks (SASO-rapporten) die digitaal beschikbaar wordt gesteld via sportandsociety.be/saso-publications. Via deze publicatiereeks willen we de onderzoeksbevindingen verspreiden naar relevante actoren, zodoende te kunnen bijdragen tot de ontwikkeling en optimalisering van het beleid en de praktijk.

Eerder verschenen in de SASO-reeks

SASO-rapport 1: Theeboom, M. & Nols, Z. (2014). Sport-plus en de stad. Grootstedelijke praktijken in Europa rond het gebruik van sport voor sociale doeleinden. Brussel: Vrije Universiteit Brussel – Onderzoeksgroep Sport & Society.

SASO-rapport 2: Theeboom, M., Buelens, E. & De Martelaer, K. (2014). Onderzoek Street Action: opvolging van de acht pilootprojecten. Brussel: Vrije Universiteit Brussel – Onderzoeksgroep Sport & Society.

SASO rapport 3: De Bosscher, V., Shibli, S., Westerbeek, H., & van Bottenburg, M. (2016). Successful Elite Sport Policies. An international comparison of the sports policy factors leading to international sporting success (SPLISS 2.0) in 15 nations. Brussel: Vrije Universiteit Brussel – Onderzoeksgroep Sport & Society.

SASO rapport 4: Theeboom, M., Truyens, J., (2016). Brochure Beleidsplanning communitywerking. Brussel: Vrije Universiteit Brussel – Onderzoeksgroep Sport & Society.

OVER DE ONDERZOEKERS

Marc Theeboom is als gewoon hoogleraar verbonden aan de onderzoeksgroep Sport & Society van de Vrije Universiteit Brussel. Zijn onderzoeksinteresse gaat onder meer uit naar sport-plusprogramma's, waarin sport wordt gebruikt als middel voor de persoonlijke en sociale ontwikkeling van specifieke maatschappelijk kwetsbare groepen.

Jasper Truyens is postdoc onderzoeker aan de onderzoeksgroep Sport & Society. Jasper studeerde af als socioloog aan de KUL (2006) waarna hij 2007 het postgraduaat sportmanagement (VUB) behaalde. In 2016 promoveerde hij met onderzoek naar de competitiviteit van het topsportbeleid atletiek. Hij doceert sportsociologie en voert onderzoek uit naar sport en tewerkstelling en maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) bij professionele voetbalclubs.

Tessa Commers is als doctoraal onderzoeker verbonden aan de onderzoeksgroep Sport & Society van de Vrije Universiteit Brussel. In 2014 studeerde ze af als Master in de Sociologie aan de KU Leuven. Haar onderzoeksinteresses gaan uit naar sport en employability.

Zeno Nols heeft een Masterdiploma in de Sociologie (UA). Bijkomend heeft hij een Postgraduaat in Sportmanagement (VUB). In 2014 startte Zeno zijn doctoraat waarin hij de waarde van sport voor jongeren in precaire situaties kritisch onderzoekt. Meer bepaald focust hij binnen zes sport-for-development initiatieven gelegen in superdiverse stedelijke contexten op de onderliggende educatieve processen en pedagogieën enerzijds en op hoe de impact van sport kan worden begrepen en gemeten anderzijds. Zeno is ook betrokken in andere onderzoeksprojecten rond sport en specifieke sociale kwesties (bv. migratie/vluchtelingen, detentie, tewerkstelling en buurtsport).

OVER DE ONDERZOEKSGROEP 'SPORT & SOCIETY'

De onderzoeksgroep Sport & Society (Vrije Universiteit Brussel) doet onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar impact van sport en sportbeleid - zowel van breedtesport als topsport - binnen verschillende domeinen van de samenleving. Via actieve verspreiding van onderzoeksbevindingen en een vormingsaanbod willen we bijdragen tot het ontwikkelen en het optimaliseren van het beleid en de praktijk.

Meer info op www.sportandsociety.be

DANKWOORD

Vooreerst danken we de opdrachtgever en de stuurgroep (Sport Vlaanderen, ESF en VDAB) voor het vertrouwen dat deze stelde in de expertise van het VUB-onderzoeksteam. Daarnaast was dit onderzoek enkel mogelijk dankzij de gedrevenheid en hulp van heel wat personen en organisaties. Allereerst willen we de WIJ!-uitvoerders, zowel de coördinatoren en als sportcoaches, hartelijk bedanken voor hun gewaardeerde medewerking aan deze studie. Hun ervaringen en perspectieven op dit thema vormden immers de basis voor dit rapport. Daarnaast bedanken we ook de jongeren in de WIJ!-trajecten voor hun medewerking tijdens interviews of het invullen van de vragenlijst. Verder drukken we onze dankbaarheid uit ten opzichte van de leden van het verbreedend lerend netwerk voor hun bijdrage en feedback tijdens het lerend netwerk of tijdens individuele contacten doorheen dit onderzoeksproject. Zij hebben ons geholpen de resultaten te kaderen in de ruimere maatschappelijke context van sport en tewerkstelling. Tot slot ook nog een woord van dank aan de collega's binnen de onderzoeksgroep Sport & Society van de VUB voor hun inhoudelijke inbreng en steun.

Brussel, april 2017.

INHOUD

1	SITUERING	7
2	DOELSTELLING ONDERZOEK	9
	2.1 Onderzoeksvragen	9
	2.2 Onderzoeksopzet	9
3	WIJ!-TRAJECT	11
4	RESULTATEN	13
	4.1 Geen uitgeschreven methodiek	13
	4.2 Input: lage deelnamecijfers	13
	4.3 Invulling van sport	14
	4.3.1 Groepstrajecten in plaats van individuele trajecten	14
	4.3.2 Lage frequentie	15
	4.3.3 Divers aanbod	16
	4.3.4 Ontbreken 'sport-plus' expertise	17
	4.4 Sociale relaties	18
	4.5 Lokale samenwerking en netwerk	18
	4.6 Versterken van arbeidsgerichte competenties en attitudes	19
	4.7 Sportieve en arbeidsgerichte effecten bij de deelnemers	19
	4.8 Integratie sport binnen WIJ!	24
5	VERSLAG LEREND NETWERK WIJ! & SPORT 14 APRIL 2017	25
6	CONCLUSIE	28
7	AANBEVELINGEN WIJ! EN SPORT	29
	7.1 Sport als doel	29
	7.1.1 Sport als ontspanning	29
	7.1.2 Sport als gezondheidsmiddel	30
	7.2 Sport als middel	31
	7.2.1 Sport als 'sociaal middel'	31
	7.2.2 Sport als 'toepassingsmiddel'	32
	7.2.3 Sport als 'leermiddel'	33
8	ALGEMENE BELEIDSAANBEVELINGEN WIJ! EN SPORT	34
	REFERENTIES	35
	BIJLAGEN	36

1 SITUERING

Recente cijfers uit de online toepassing 'Vlaanderen in Europa' van het Steunpunt Werk geven ons een inzicht in 25 arbeidsmarktindicatoren voor Vlaanderen en meer specifiek de arbeidssituatie of uitstroom uit het onderwijs van jongeren in Vlaanderen. De ongekwalificeerde uitstroom in het onderwijs neemt in Vlaanderen af. Anno 2014 verlaat 7.0% van de Vlaamse jongeren het secundair onderwijs zonder diploma. Toch is de jeugdwerkloosheidsgraad in Vlaanderen historisch hoog. In 2014 was 16.1% van de beroepsactieve bevolking tussen 15-24 jarigen werkloos. Dit aandeel neemt ook in België (22.2%) en Europa (22.3%) toe. De andere gewesten in België (het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (39.5%) en het Waals Gewest (32.1%)) tonen een grotere toename sinds 2007. Momenteel is 1 op 3 jongeren uit deze regio's werkloos (Steunpunt Werk, 2016). Ook het aandeel NEET-jongeren (not in education, employment or training) in Vlaanderen neemt sinds 2008 opnieuw toe. 9.8% van de jongeren is op geen enkele manier betrokken in een traject van onderwijs, arbeid of training. De cijfers voor het Waals en Brussels Gewest liggen daarbij opnieuw boven het Belgische en Europese gemiddelde (Steunpunt Werk, 2016). Jongeren die de schoolbanken verlaten zonder diploma of uitgesloten geraken van onderwijs of tewerkstelling lopen een hoger risico om **langdurig werkloos** te zijn. De databank van Steunpunt Werk geeft immers aan dat in 2014 slechts 45.1% van de laaggeschoolde jongeren werk heeft in vergelijking met 85.6% van de hooggeschoolden. Men kan zich de vraag stellen op welke manier (laaggeschoolde) werkloze jongeren op korte termijn opnieuw aansluiting kunnen vinden bij de arbeidsmarkt of het onderwijs.

Toch zijn er ook andere levensdomeinen die een sterk potentieel hebben voor jongeren om attitudeontwikkeling en competentievorming te versterken. Cultuur, jeugd en sportactiviteiten hebben een grote **aantrekkingskracht** bij jongeren en kunnen daarvoor een belangrijke rol spelen in de verdere ontwikkeling van jongeren. Hierbinnen neemt vooral sport een belangrijke plaats in. De participatiecijfers van jongeren in Vlaanderen tonen immers aan dat de deelname aan sport van jongeren in Vlaanderen beduidend hoger ligt dan de deelname aan andere georganiseerde vrijetijdsactiviteiten (Bradt, Pleysier, Put, Siongers & Spruyt, 2013). Er zijn bovendien ook aanwijzingen dat sportpraktijken er beter in slagen dan andere sociaal-culturele praktijken zoals jeugdbewegingen of jeugdhuizen om jongeren te bereiken ongeacht hun sociaal-economische positie (Vanhoutte, 2007; Haudenhuyse, Theebom, Nols, 2012; Haudenhuyse, Nols, Coussée, Theeboom, 2013; Haudenhuyse, Nols, Theeboom, Coussée, 2014). Sport kan als educatieve context optreden waarbij bepaalde eigenschappen, attitudes en competenties bij jongeren verder ontwikkeld kunnen worden. In toenemende mate wordt sport dan ook gebruikt om interventieprogramma's gericht op het bereiken van bepaalde ontwikkelingsdoelstellingen, zoals bepaalde gezondheidsuitkomsten, verhoogde maatschappelijke participatie of een beter opleidingsniveau (Spaaij, 2013). De meerwaarde van sportactiviteiten op deze individuele doelstellingen wordt in de wetenschapsliteratuur omschreven als 'sport plus' (sport+) (Coalter, 2007). Zo kunnen sportgebaseerde interventieprogramma's een opwaartse sociale mobiliteit van achtergestelde jongeren faciliteren (Spaaij, 2013).

In 2014 stellen we echter opnieuw vast dat sportdeelname in Vlaanderen nog steeds **sociaal gestratificeerd** is. De resultaten van de Participatiesurvey 2014 tonen aan dat personen die geen diploma of alleen een diploma van lager (secundair) onderwijs hebben opvallend minder sportactief zijn dan mensen in deeltijds onderwijs of afgestudeerden uit het hoger onderwijs. Bovendien speelt ook het inkomen een belangrijke rol. Mensen uit een lager SES-gezin en mensen die financieel moeilijk(er) rondkomen, zijn meer vertegenwoordigd in de categorie van non-participanten in de sport (Theeboom, Nols, Derom, De Bosscher, De Martelaer, Willem & Scheerder, 2016).

Determinanten om aan fysieke activiteit te doen worden volgens de literatuur opgedeeld in persoonlijke determinanten (attitude, kennis, sociale norm) enerzijds en omgevingsdeterminanten (economisch, sociaal en politiek klimaat waarin men zich bevindt) anderzijds. Volgens het onderzoek van De Meester, Aelterman, Willem, Theeboom, Boen en Haerens (2016) blijkt dat zowel mannen als vrouwen de lichaams- en gezondheidsgerelateerde motieven als voornaamste drijfveer aangeven om te sporten. Mensen zonder diploma of met een diploma (lager) secundair onderwijs zouden minder belang hechten aan deze factoren dan mensen met een hogere opleiding. Het onderzoek geeft aan specifiek en toekomstig onderzoek te focussen op hoe mensen die bewust en vrijwillig kiezen om niet te participeren in sport, overtuigd kunnen worden van het voordeel van sport.

Toch kan de sportsector ook kansen geven aan mensen om zich verder te ontwikkelen. In de eerste plaats bieden sportcontexten de mogelijkheid aan jongeren om bepaalde **vrijwilligerstaken** op te nemen (Buelens, Theeboom, Vertonghen & De Martelaer, submitted; Coalter, 2013). Buelens en collega's, stellen dat het potentieel van vrijwilligerswerk voor kwetsbare doelgroepen groter is dan voor andere vrijwilligers. In hun rol als vrijwilliger kunnen deze groepen andere succeservaringen opdoen.

Dit kan zowel in een actieve rol als vrijwilliger, begeleider of coach, maar tevens als vertegenwoordiging in een bestuur of raad waarin indirect verschillende competenties tot ontwikkeling kunnen komen. Een voorbeeld hiervan is het 'Street Action Project' bij jongeren uit specifieke kwetsbare wijken die gestimuleerd worden om meer te sporten en te bewegen, maar ook tevens om mee de verantwoordelijkheid over te nemen over het aanbod (Buelens et al., 2016). Naast het ontwikkelen van een rol als vrijwilliger kan sport ook een context zijn voor jongeren om **tewerkstellingskansen** te verhogen. Door het ontwikkelen van een bepaald begeleidingstraject waarbij sportactiviteiten een versterkende rol kunnen spelen, kan men jongeren laten doorstromen naar andere tewerkstellingsmogelijkheden binnen of buiten de sportsector. Praktijkervaringen tonen trouwens aan dat sport een context is waarin jongeren in eerste instantie diverse leerervaringen (vaak op een versnelde manier) kunnen opdoen (door onder meer de hoge intensiteit en interactie met leeftijdsgenoten en coaches). De sportsetting is op die manier een 'proeftuin' voor jongeren om bepaalde generieke en specifieke vaardigheden en competenties te trainen en te ontwikkelen die toepasbaar zijn in het dagelijkse leven en specifieke settings (onderwijs, arbeid, vrije tijd).

Daarbij kunnen in de eerste plaats **generieke competenties** ('soft skills') ontwikkeld worden. Het gaat dan ondermeer over sociale eigenschappen en attitudes (samenwerking in groep, betrouwbaarheid, motivatie, persoonlijk voorkomen, stress-beheersing,...). De ontwikkeling van deze generieke competenties in of door de sport komen onder meer aan bod in enkele sportprojecten in Vlaanderen en het buitenland (bijvoorbeeld in het sportproject van De Sleutel (Gent) voor mensen met een drug en alcoholverleden en Start2 van De Uitdaging (Genk) binnen het jeugdwelzijnswerk of Sport dans la Ville (Lyon, Frankrijk) en Street League (UK)). Aanvullend op deze soft skills, zijn bepaalde specifieke arbeidscompetenties noodzakelijk om binnen specifieke beroepssectoren aan de slag te kunnen gaan. Deze **technische en functiegerelateerde competenties** ('hard skills') verwijzen naar bepaalde kennis en vaardigheden die zijn opgedaan door middel van opleiding en werkervaring en die noodzakelijk zijn binnen een specifieke functieomschrijving. Voorbeelden hiervan zijn het boks- en lasproject van VDAB waarin jongeren mede door middel van boksinitiatie las- en monteurscertificaten behalen in Antwerpen en het klimproject van Minor Ndako in Brussel om de ondernemingszin bij jongeren te verhogen met betrekking tot functies waarbij klimvaardigheden cruciaal zijn (zoals hoogtewerkers).

Toch blijkt uit internationaal onderzoek dat de **specifieke mechanismen** die 'sport for change' of 'sport for development' zouden veroorzaken, **onvoldoende gekend** zijn (Coalter, 2007). Zo komt de eventuele ontwikkeling van generieke competenties via sport vooral voort uit 'organisch' gegroeide pedagogische principes die **onvoldoende gesystematiseerd** zijn. Verder is het **onduidelijk** op welke manier specifieke mechanismen of programma's bijdragen tot beoogde effecten en hoe de effectiviteit van deze projecten kan worden **gemeten en geanalyseerd**. Hierdoor zijn deze projecten sterk afhankelijk van het menselijk kapitaal van de organisatoren en de begeleiders.

2 DOELSTELLING ONDERZOEK

Dit onderzoek gaat na in welke mate sport als een actie binnen de WIJ!-trajecten bijdraagt aan het versterken van de arbeidsgerichte competenties en attitudes via het sporten of via andere rollen/taken in de sportcontext, aan het bevorderen van een gezonde en fitte levensstijl en aan het ontwikkelen van een transversaal netwerk van partners tussen tewerkstellings-, sport- of vrijetijdsactoren.

2.1 Onderzoeksvragen

1. Wat zijn de (mogelijke) **sportieve effecten** van de sportdeelname voor jongeren?
 - a. Welke beweeg- en sportervaringen hebben jongeren opgedaan tijdens de trajecten?
 - b. In welke mate worden jongeren gemotiveerd door de sportmodule om op regelmatige basis te sporten? Is er een verduurzaming van de sportparticipatie na het begeleidingstraject?
 - c. Hoe wordt of kan er een vertaalslag naar een gezonde en fitte levensstijl gemaakt worden?
2. Wat zijn de (mogelijke) **arbeidsgerichte effecten** van de sportdeelname voor jongeren?
 - a. Welke competenties en attitudes leren of ontwikkelen de jongeren via de sportmodule / tijdens het traject?
 - b. Welke waarde hebben deze competenties op de arbeidsmarkt?
 - c. Welke waarde hebben deze competenties ten aanzien van de finaliteit van WIJ!; namelijk doorstroming naar de bredere arbeidsmarkt of een kwalificerende opleiding?
3. Welke **randvoorwaarden** zijn noodzakelijk?
 - a. Om deze doelgroep van kwetsbare jongeren te motiveren om te bewegen en te sporten?
 - b. Om ruimere sociaal-maatschappelijke doelstellingen zoals competentieversterking op te nemen via het sporten in een duurzame sportcontext?
 - c. Wat zijn stimulansen/hinderpalen vanuit de lokale sportcontext?
 - i. als leverancier van kwetsbare jongeren (vindplaatsgericht)?
 - ii. als remediërende actor?
 - iii. ...
 - d. Wat zijn noodzakelijke samenwerkingsverbanden in functie van efficiëntie en effectiviteit?
 - e. Welke rol spelen de projectuitvoerders en de begeleiders?
4. Welke **methodieken** worden door de projectuitvoerders en hun netwerk ontwikkeld/toegepast rond de sportcomponent inzake:
 - a. het motiveren van de doelgroep tot (duurzaam) bewegen en sporten;
 - b. de ontwikkeling van een gezonde en actieve levensstijl en de bevordering van de fysieke fitheid;
 - c. detectie, versterking, valorisatie... van (arbeidsmarktgerichte) competenties en attitudes, en de (potentiële) toegevoegde waarde hiervan voor de jongere (binnen de finaliteit van het WIJ!-traject);
 - d. ...

Wat heeft gewerkt en wat niet, en waarom? Wat zijn randvoorwaarden tot verduurzaming?

2.2 Onderzoekopzet

In een **voorbereidende fase** werd er gestart met een literatuurstudie en documentanalyse rond het thema van sport en tewerkstelling. Vervolgens omvat het onderzoeksproject **twee onderzoeksfasen**. In een eerste fase zouden we via een procesanalyse van de WIJ!-trajecten een specifieke 'programmatheorie' voor sport en tewerkstellingsprojecten ontwikkelen. Een programmatheorie omvat de onderliggende assumpties en veronderstellingen met betrekking tot de activiteiten, programma's en de verwachte impact of verandering die deze activiteiten vooropstellen of beogen. Dit perspectief gaat met andere woorden na of de verschillende componenten, mechanismen, relaties en de opeenvolging van oorzaak en effecten in een sport en begeleidingsprogramma de effecten creëert die door de WIJ!-uitvoerders worden vooropgesteld. Dergelijke assumpties en verwachte effecten bleken echter onrealistisch of niet aanwezig binnen de sportprogramma's van de WIJ!-uitvoerders. Sportprogramma's zijn onvoldoende geïntegreerd in het reguliere aanbod of bieden geen duidelijke strategische meerwaarde in arbeidsgerichte competentieontwikkeling. In de tweede fase werd een analyse uitgevoerd van de sportieve en arbeidsgerichte effecten van de deelname aan de WIJ!-trajecten.

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden werden formatieve interviews afgenomen bij elk van de uitvoerders (Galilei Employability, Skillbuilders, Groep INTRO, Vokans en Argos) om te reflecteren over de bijdrage van het sportprogramma. Het formatieve karakter van deze interviews had als doel samen met de uitvoerders na te denken over de specifieke keuzes en mogelijke alternatieven om het sportprogramma verder te ontwikkelen. Voor deze formatieve **interviews of focusgroepsprekken** brachten we zowel de programmaontwikkelaar als minstens één sportcoach rond te tafel om te reflecteren over het sportprogramma (december – januari 2017). Aangezien Skillbuilders (SBS) als uitvoerder verantwoordelijk is voor heel wat regio's of RESOC's verspreid over Vlaanderen, werd er in elk van deze regio's een bijkomend telefonisch interview afgenomen. Vervolgens werd er in een tweede fase met elk van de uitvoerders een tweede contactmoment voorzien (februari-maart 2017). Tijdens de interviews kwamen de volgende onderwerpen aan bod: strategische keuzes, frequentie sportactiviteiten, lokale samenwerking, vormen van begeleiding, rol van sport, reflectie, betrokkenheid deelnemers, concrete invulling van de activiteiten, moeilijkheden, ... Aanvullend werd ook een interview afgenomen met de verantwoordelijke van Buurtsport Antwerpen, mochten we bij SBS Antwerpen een bokssessie (in samenwerking met de Antwerp Boxing Academy) bijwonen en vond er een interview plaats met Mustafa Harraq. Deze laatste heeft al enkele jaren ervaring op het terrein van sport en tewerkstelling. Om de sportieve en arbeidsgerichte effecten voor de deelnemers in kaart te brengen werden er vervolgens **vragenlijsten** verspreid onder de deelnemers die deelnamen aan minstens één sportactiviteit binnen het WIJ!-traject. Hiervan konden we achteraf 49 ingevulde exemplaren ontvangen. Aanvullend hierop werden er ook 5 interviews uitgevoerd bij jongeren die deelnamen aan het sportprogramma binnen WIJ!. De vragenlijst vind je in bijlage 1.

Tijdens de **analyse** werden alle interviews uitgeschreven en verwerkt in functie van het tweede contactmoment met de uitvoerders en de rapportering van de resultaten. Deze resultaten werden vervolgens verder gevalideerd in een samenkomst van een verbredend **lerend netwerk**¹ zodat we de onderzoeksresultaten konden duiden. Dit verbredend netwerk bestaat uit Vlaamse partners die werken rond sport en competentieontwikkeling. De samenstelling van het verbredend lerend netwerk vind je in bijlage 2. Tot slot werden er in een laatste fase **beleidsaanbevelingen** geformuleerd op basis van zowel de onderzoeksresultaten als de reflecties uit het verbredend lerend netwerk. Zowel de conclusie als de aanbevelingen geven de nodige handvaten en suggesties om sport in te zetten als middel rekening houdend met de nodige verbondenheid van sport in het regulier WIJ! programma, de rol en de betrokkenheid van de begeleider, de waarde van sport en de ontwikkeling van een lokaal netwerk van partners. Tot slot bespreken we ook enkele handvaten die vanuit de stuurgroep van dit onderzoeksproject aan de WIJ! uitvoerders werden voorgesteld in de doorstart naar een WIJ! 3 & Sport in Vlaanderen. Deze handvaten vind je in bijlage 3.

¹ Het lerend netwerk is een bijeenkomst van de WIJ! & Sport uitvoerders en de stuurgroep (ESF, Sport Vlaanderen en VDAB). Aanvullend op dit lerend netwerk ontwikkelden we voor dit onderzoeksproject een verbredend lerend netwerk relevante Vlaamse actoren die werken rond sport en competentieontwikkeling.

3 WIJ!-TRAJECT

Alvorens dit onderzoek zal ingaan op de resultaten in verband met WIJ! en Sport is het aangewezen om eerst het algemene WIJ!-traject te kaderen. De tweede looptijd van dit project (WIJ! 2) ging van start op 1 juni 2015 en richt zich op **ongekwalificeerde jongeren tussen 18 en 25 jaar** met een afstand tot de arbeidsmarkt. Jongeren komen in dit traject terecht na een toeleiding vanuit **VDAB** of na **vindplaatsgerichte acties** van een promotor van het WIJ!-project. Een traject duurt **12 maanden** en kan worden verlengd tot 18 maanden. De bedoeling is dat men jongeren tijdens deze periode extra kansen en handvaten biedt om de weg naar de arbeidsmarkt te vinden. Concreet doet men dit door middel van twee fases in het traject. Een eerste fase bestaat uit een **oriëntering** gericht op een **actieplan** als eindresultaat. Bedoeling is dat jongeren tijdens deze fase enerzijds zicht krijgen op hun competenties, mogelijkheden en belemmeringen tot de arbeidsmarkt. Anderzijds doen ze tijdens deze fase ook kennis op over de arbeidsmarkt. Jongeren krijgen zicht op mogelijke sectoren en jobs waarin ze aan de slag kunnen gaan. Ze maken ook kennis met arbeidsmarktactoren en hoe men deze kan gebruiken in hun zoektocht naar werk. Dit alles wordt hen aangeboden door middel van verschillende activiteiten. Mogelijke invullingen van de oriënteringsfase zijn: individuele begeleiding, groepssessies, beroepsverkennde stages, bedrijfsbezoeken, assessments, beroepsoriëntatietesten, ... Tijdens de oriëntering komen de jongeren te weten wie ze zijn en wat ze kunnen. Uiteindelijk mondt deze oriëntatiefase uit in een afwerkt actieplan op maat van de jongere. Hierin formuleren de jongeren afspraken met doelstellingen, initiatieven en oplossingswijzen naar opleiding en tewerkstelling toe. Het is dan ook dit actieplan dat de basis vormt voor de verdere begeleiding of **begeleidingsfase**. Deze fase kan onder meer de vorm aannemen van collectieve arbeidsmarktgerichte projectdagen, individuele begeleidingssessies, stages, kortere opleiding, sollicitatiebemiddeling, groepstrainingen en werkplekleren. Doel van het hele traject is de uitstroom naar **duurzaam werk** of een **kwalificerende opleiding** (namelijk een beroepsopleiding of het onderwijs). Uiteindelijk krijgen zo, verspreid over drie jaar, 6242 jongeren een intensief traject naar werk aangeboden. Het is belangrijk om hierbij te vermelden dat jongeren vaak al eerder uitstromen naar werk of omwille van een andere reden uitvallen uit het programma.

In dit WIJ!-project kreeg ook sport een plaats op basis van een pilootproject gelanceerd door de Minister van Sport. Vijf uitvoerders, verspreid over 12 RESOC percelen in Vlaanderen, nemen sport mee als wezenlijk onderdeel van een werkinlevingstraject voor jongeren. Hieronder volgt een kort overzicht van hoe een WIJ!-traject opgebouwd is bij de verschillende uitvoerders die de sportcomponent integreren in hun acties.

GROEP INTRO VZW IN PARTNERSCHAP MET GALILEI EMPLOYABILITY EN LEVANTO

Oriëntering

De oriëntering loopt over een periode van 3 weken. Hierin krijgen jongeren 7 werkmomenten in groep en 4 uur aan individuele begeleiding.

Begeleiding

Tijdens de begeleidingsfase zijn er minstens 2 contacten per week. Daarvan bestaat minstens 1 contact uit fysieke aanwezigheid en is er om de twee weken een individueel gesprek met de begeleider. De begeleider voorziet een brede waaier aan activiteiten op maat van de jongere. Afhankelijk van zijn wil en mogelijkheden kan men tijdens minstens twee activiteiten per week onderstaande modules voorzien voor de jongere:

- individuele begeleiding
- sollicitatievorming
- jobhunting, jobmatching en bemiddeling
- persoonsversterkende vorming
- competentieversterking

GALILEI EMPLOYABILITY

Oriëntering

De oriëntering loopt over een periode van 5 weken. Hierin krijgen jongeren 7 werkmomenten in groep en een individueel gesprek waarbij we hun vaardigheden, kwaliteiten en jobdoelwitten in kaart brengen.

Begeleiding

Tijdens de begeleidingsfase staan sollicitatietraining en jobhunting centraal (voorbeelden: gesprek met een werknemer, werken interimkantoren, informatie over stages, stages, bedrijfsbezoek, jobdate, jobhunting, sollicitatieslag, ...). Aan de hand van individuele gespreksmomenten en ondersteunende workshops gaan we competentieversterkend werken (voorbeelden: sollicitatieworkshops, kwaliteitenworkshop, onderwijsworkshop, randvoorwaarden detecteren en remediëren, communicatie en assertiviteit, werkattitude, diversiteit en discriminatie, ...). Dit alles verloopt op maat van de jongere zodat we vlot kunnen inspelen op de noden die er zijn.

ARGOS VZW

Oriëntering

De oriëntering loopt over een periode van 3 weken. Hierin krijgen jongeren 8 lessen van telkens een halve dag. In totaal wordt er 4 uur besteed aan individuele begeleiding met de jongere.

Begeleiding

Tijdens de begeleidingsfase zijn er minstens 2 contacten per week. Daarbij wordt er wekelijks een individueel gesprek met de deelnemers voorzien. Naast de individuele gesprekken wordt er voorzien in een sollicitatie-atelier (voorbeelden: sollicitatieruimte, training sollicitatievaardigheden, sollicitatiekanalen verkennen, mijn loopbaan) en vinden er ook verschillende workshops plaats (voorbeelden: bedrijfsbezoeken, gastsprekers, jobbeurzen, werkatelier, verdiepende oriëntering, ...).

SKILLBUILDERS

Oriëntering

De oriëntering loopt over een periode van 4 weken en bestaat uit 8 werkmomenten in groep. Daarnaast variëren de individuele begeleidingsgesprekken van 1 tot 3 momenten per week.

Begeleiding

Tijdens de begeleidingsfase worden de individuele gesprekken afgebouwd naar ongeveer 1 gesprek per maand. Verder wordt er intensief ingezet op het groepsgebeuren. Dit traject kenmerkt zich door een grote mate van flexibiliteit. De groepssessies zijn eerder workshops die op regelmatige basis worden aangeboden. Deze laatste bestaat uit attitudestraining, stage, sollicitatietraining jobcoaching en jobhunting.

VOKANS

Oriëntering

De oriëntering loopt over een periode van ongeveer 8 weken, waarin ongeveer één keer per week een begeleidingssessie plaatsvindt. Men streeft naar een afwisseling van individuele gesprekken (+1 uur) en groepssessies (+3,5 uur). Al blijkt uit de praktijk dat dit niet steeds mogelijk is. In dat geval werkt men op maat van de jongeren en vinden er vaker individuele gesprekken plaats.

Begeleiding

Ook tijdens de begeleidingsfase wisselen individuele gesprekken (+ 1 uur) en groepssessies (+ 3,5 uur) elkaar wekelijks af. Groepssessies kunnen bijvoorbeeld volgende aspecten inhouden: sollicitatietraining, jobhunting, bedrijfsbezoeken, gastsprekers, jobbeurs bezoeken, werkplekieren, ... Tijdens de begeleidingsfase probeert men te werken aan arbeidsmarktgerichte competentieversterking en wordt er bemiddeld naar werk. Waar mogelijk wordt een attestering opgemaakt bij gevolgde opleidingen.

4 RESULTATEN

In dit resultaatendeel bespreken we de waarde van de sportactiviteiten bij de aanbieders. Daarbij gaan we in de eerste plaats in op de globale methodiek die de WIJ!-uitvoerders toepassen in het sportprogramma. Vervolgens komen zowel de deelname van de jongeren, de organisatie van het traject, de sociale relaties als de lokale samenwerking binnen het sportprogramma ter sprake. Eindigen doen we met een analyse van de arbeidsgerichte competenties en attitudes en de integratie van sport binnen het gehele WIJ!-traject.

4.1 Geen uitgeschreven methodiek

In het algemeen **ontbreekt** het elk van de uitvoerders aan een **structureel en systematisch sportprogramma**. Geen enkele van de uitvoerders ontwikkelde een uitgeschreven methodiek met daarin de organisatorische kenmerken van het sportprogramma: type activiteiten, de frequentie van de organisatie, de onderliggende assumpties, de planning en opbouw van sport op lange termijn, de rol van sport binnen het gehele WIJ!-traject, ... Dit wordt onder meer duidelijk op basis van de verschillen tussen het sportprogramma binnen eenzelfde uitvoerder. Zo verschilt het programma niet alleen tussen de verschillende RESOC gebieden, maar is er ook een andere aanpak tussen de verschillende arrondissementen in eenzelfde RESOC gebied en zelfs tussen de coaches binnen eenzelfde arrondissement.

“Het is naargelang de inspiratie van de coach ter plaatse, hoe fel die gelooft in dat principe en hoe ver die zich achter dat sportverhaal wilt schaven.”

Er wordt dus op voorhand **niet bepaald welke doelstellingen** men tracht te bereiken via sport en hoe men deze zal bereiken. Sport wordt eerder kortstondig ingevuld met de tijd en middelen die beschikbaar zijn.

“Op een overleg zeggen we gewoon: het is lang geleden dat we nog een groepsmoment sport hebben gehad, we gaan donderdag sporten.”

De reden hiervoor is volgens de uitvoerders tweevoudig. Enerzijds verwijzen ze naar het **ontbreken van een voorgeschreven methodiek**. Sport binnen WIJ! is een pilootproject waarbij de uitvoerders nagenoeg vrij zijn om sport een plaats te geven in hun programma. Daarbij zijn er **amper voorgeschreven regels of ondersteuning** om de op voorhand vastgelegde doelstellingen te bereiken. Anderzijds – en hiermee samenhangend – ontbreekt het de uitvoerders aan zowel kennis als tijd om een methodiek te ontwikkelen.

4.2 Input: lage deelnamecijfers

Aan de inputzijde kenmerkt het programma zich door een erg lage opkomst. De cijfers zijn heel erg verschillend tussen en binnen de verschillende uitvoerders maar schommelen rond de 25%. Het is volgens de uitvoerders heel erg moeilijk om deze doelgroep van kwetsbare jongeren te motiveren om te bewegen en te sporten. De beperkte deelname aan het sportprogramma aangeboden door de WIJ!-uitvoerders is toe te schrijven aan verschillende factoren. De **onduidelijke link tussen sport en werk** is daarbij de belangrijkste oorzaak. Het is voor deze jongeren heel erg moeilijk om te begrijpen waarom ze verwacht worden om te sporten in een traject naar werk. Ze worden naar dit traject toegeleid vanuit VDAB en hun prioriteit is daarbij het vinden van werk en het verkrijgen van een inkomen. Verder zijn jongeren niet overtuigd van de meerwaarde van sport binnen hun traject naar werk. Ook zonder de sportsessies ontbreekt het hen - volgens de uitvoerders - al vaak aan een langetermijnvisie om stapsgewijs te bouwen aan hun ontwikkeling naar de arbeidsmarkt. Een tweede reden voor de lage opkomst is het **vrijblijvende karakter van sport** binnen het WIJ!-traject. Enkele coaches geven bij de start van het programma wel aan dat de sporten in de vorm van collectieve sessies verplicht zijn. Toch koppelt geen enkele van de coaches deze aanwezigheid aan sancties uit schrik om deze jongeren zo volledig kwijt te geraken uit het programma.

“Ik zeg dat het een verplicht deel van het traject is maar wanneer ze er achteraf nog eens expliciet naar komen vragen zeg ik dat het niet verplicht is.”

Ook het kleine aandeel van sport binnen WIJ! kan volgens de uitvoerders mee verantwoordelijk zijn voor de lage opkomst. De jongeren aanzien **sport niet als een volwaardig onderdeel van het programma**. Bovendien zorgt het gebrek aan regelmaat er ook voor dat enkele jongeren simpelweg vergeten dat er een sportsessie zal plaatsvinden.

“Moesten die jongeren om de twee weken komen sporten dan weten ze dat dat een vast moment is. Eens één keer per maand dat vergeten ze gewoon.”

Daarnaast geven de uitvoerders aan dat de **interesse in sport erg gering** is bij deze groep. Weinig jongeren beoefenen mentaal sport in hun vrije tijd. Bovendien doen de sportsessies hen al snel met afkeer terugdenken aan de lessen lichamelijke opvoeding op school.

Naast de tot hiertoe opgesomde redenen zijn er ook een aantal **specifieke drempels** die de deelname aan sport belemmeren. Zo kan onder meer faalangst jongeren beletten om deel te nemen aan sport. Binnen sommige groepen heerst er nog een erg puberale sfeer waarbij de schrik overheerst om uitgelachen te worden.

“Bij sport geef je jezelf echt bloot. Iedereen kan zien dat je niet kan voetballen. Voor sommige mensen is dat echt een stap te snel of te hoog. Die zijn nog niet klaar om te gaan sporten met vreemde mensen die u beoordelen of bekijken.”

Aansluitend hieraan ervaren enkele jongeren de vereiste om zichzelf om te kleden of te **douchen** in het bijzijn van anderen als een drempel. Uitvoerders proberen hiermee op verschillende manieren rekening te houden. Enkele uitvoerders houden de sporten dan ook bewust laagdrempelig waardoor de jongeren in hun gewone kledij kunnen sporten en zich achteraf niet hoeven te douchen. Ook **vervoer** kan voor de jongeren in een minder stedelijke context een probleem vormen. De uitvoerders uit regio's als Limburg en Halle-Vilvoorde geven aan dat jongeren snel geneigd zijn om af te haken wanneer ze voor een sport-sessie geruime tijd moeten reizen met het openbaar vervoer. Dit laatste probleem stelt zich niet binnen een stedelijke context. Uitvoerders in steden als Antwerpen, Gent en Brugge geven aan dat bereikbaarheid (voor zowel de sportsessies als de andere activiteiten binnen het WIJ!-traject) geen probleem is voor jongeren die wonen in deze stedelijke context. Tot slot hebben verschillende meisjes in dit traject al één of meerdere **kinderen**. Moeilijkheden bij het vinden van opvang voor hun kinderen belet hen al snel om aanwezig te zijn op de sportactiviteiten.

Kortom, er zijn verschillende factoren die jongeren belemmeren om deel te nemen aan de sportcomponent binnen het WIJ!-traject. Volgens de coaches is dit ook afhankelijk van de **groepsdynamiek binnen een specifieke groep**. Indien de groep erg hard samenhangt, zullen de jongeren voor elkaar naar de sportsessies komen. Omgekeerd kan het wegvallen van een leidersfiguur ervoor zorgen dat ook de anderen zullen afhaken.

Zoals eerder aangegeven in het begin van deze paragraaf is het moeilijk om een algemeen cijfer te plakken op de opkomst van de deelnemers. Twee grote uitzonderingen hierop zijn bijvoorbeeld Argos Ieper en het boksproject binnen SBS Antwerpen. Binnen Argos Ieper geven ze aan dat de wekelijkse groepsactiviteiten erg in de smaak vallen bij de deelnemers. De jongeren ervaren de groepsactiviteiten als een veilige omgeving waarin ze zich aan elkaar optrekken. Sport kan telkens één mogelijke invulling zijn van een groepsmoment. Op die manier kenmerken ook de sportactiviteiten bij Argos Ieper zich door een erg grote aanwezigheid. Daarnaast kenden bijvoorbeeld ook de boksessies binnen SBS Antwerpen geleidelijk aan een grote opkomst. Hier gaat het om een specifiek kortdurend project (7 sessies verspreid over 3 weken) dat ervoor zorgde dat de opkomst geleidelijk aan toenam.

“De eerste drie sessies misten de jongeren wat omkadering rond het nut van deze sportsessies binnen het WIJ!-traject en was er veel weerstand. Maar geleidelijk aan zagen ze er zelf het nut van in en was zowat de hele groep mee.”

4.3 Invulling van sport

4.3.1 Groepstrajecten in plaats van individuele trajecten

Bij de start van het project voorzag men dat de uitvoerders individueel met de jongeren aan de slag zouden gaan om een individueel sporttraject uit te werken. Op basis hiervan werden ook de doelstellingen van het onderdeel sport binnen WIJ! ontwikkeld. Uit de praktijk is echter gebleken dat sport binnen WIJ! voornamelijk plaatsvindt onder de vorm van **collectieve sessies** of groepstrajecten. Collectieve sessies zijn in verhouding tot individuele trajecten minder vrijblijvend voor de deelnemers. Individuele trajecten kunnen namelijk een waaier aan activiteiten omvatten. Het kan gaan om diverse activiteiten in het kader van het verbeteren van de gezondheid, opleidingen, stages of vrijwilligerswerk. Bovendien is het vaak onduidelijk voor de uitvoerders hoe vaak jongeren deze activiteiten opnemen en of ze duurzaam zijn.

Bovendien slaagt **geen enkele van de uitvoerders erin om jongeren toe te leiden naar een sportclub**. Enerzijds is er terughoudendheid vanuit de jongeren om de stap te zetten naar een sportclub. Anderzijds is er, volgens de uitvoerders, vanuit de sportclubs een gebrek aan openheid en expertise naar deze jongeren toe. Reguliere sportclubs stellen te hoge sporttechnische eisen en hebben vaak niet de tijd en de ruimte om deze doelgroep aan te trekken en vervolgens ook te behouden in hun werking.

“Om onze jongeren naar een sportclub toe te leiden is het traject te kort. We zijn daar meteen van afgestapt. Als je een sport nog nooit hebt gedaan en je bent helemaal alleen? Dat zou ik ook nooit doen!”

De vaststelling dat sport – tegen de verwachtingen in - voornamelijk plaatsvindt onder de vorm van collectieve sessies betekent vervolgens ook dat deze sessies worden begeleid door coaches die hierin geen expertise hebben.

4.3.2 Lage frequentie

De frequentie van de collectieve sportactiviteiten bij de WIJ!-uitvoerders is laag. De meeste uitvoerders streven naar ongeveer **één sportactiviteit per maand** maar daarbij is er vaak **geen vaste regelmaat** te onderkennen. Bovendien worden sportmomenten **regelmatig afgelast** omwille van een erg lage opkomst of beslist men hierdoor om de sportmomenten in groep volledig stop te zetten.

Zowel in het eigen aanbod van de uitvoerders als tussen de verschillende uitvoerders onderling zijn sterke verschillen waar te nemen met betrekking tot de frequentie. Zo startte Vokans met 1 sessie per maand, vervolgens gingen ze over naar 2 sessies per maand en momenteel organiseren ze 1 sessie uit om de twee maanden. Deze wijzigingen kwamen er telkens wanneer de balans tussen de individuele- en groepsbegeleidingen werd aangepast. SBS Antwerpen startte met enkele losse sportmomenten, waarna sport werd geïntegreerd in een projectweek. Vervolgens was er een kortdurend bokspolproject en sinds kort vindt er elke week een sportsessie plaats. Die onregelmatige frequentie bij verschillende uitvoerders maakt het moeilijk duidelijke doelstellingen te koppelen aan de sportactiviteiten in de WIJ!-trajecten van de jongeren.

4.3.3 Divers aanbod

De deelnemers kunnen binnen het sportprogramma van het WIJ!-traject deelnemen aan een ruim aanbod van **sport- en beweegactiviteiten**. Voorbeelden hiervan zijn voetbal, boksen, zumba, tennis, trefbal, basketbal, kubben, kajak, kickboksen, wandelen, fitness, tchoukball, bumball, yoga, bowlen, muurklimmen, ... Binnen dit arsenaal aan bewegingsvormen zijn ook een aantal laagdrempelige sportinitiatieven te herkennen. Naast het actief beoefenen van sport vonden er ook **andere activiteiten** plaats **binnen een sportsetting**. Voorbeelden hiervan zijn:

- een dag als topsporter bij Club-Brugge waar de jongeren onder meer voedingsadvies, training en een rondleiding doorheen het stadion kregen (Galilei Employability),
- een quiz rond sport en beweging (SBS Zuid-Oost-Vlaanderen),
- een inspirerende uiteenzetting van een bokser die zelf een moeilijke jeugd achter de rug heeft en kwam getuigen over wat sport hem allemaal heeft bijgebracht (SBS Gent en Gentse rand),
- stages in het cablepark (een waterskikabelpark) van Maasmechelen waar de jongeren groepen mochten begeleiden en hier later ook vast werk vonden (SBS Limburg),
- een workshop rond sport en beweging waarbij een aantal stellingen werden voorgelegd om het bewustzijn rond sport bij de jongeren te vergroten (SBS).

Verschillende uitvoerders hebben ook aandacht voor dynamische **groepsspelen of stadsactiviteiten** waarin ze een link met arbeid leggen. Dit soort activiteiten kwam namelijk aan bod in onze interviews met Argos, Vokans en Galilei Employability. Het ging om activiteiten waarbij ze met een gocart, te voet of met de fiets in groep (al dan niet in verschillende groepen die strijden tegen elkaar) een bepaald doel moesten bereiken. Tijdens het spel moesten ze verschillende arbeidsgerelateerde opdrachten vervullen zoals een interimkantoor binnenwandelen, uithangborden zoeken waarin ze vragen naar personeel, virtueel solliciteren, opdrachten rond samenwerken, zichzelf voorstellen, ...

Tot slot hebben enkele WIJ!-initiatieven ook aandacht voor **gezonde voeding**. Dit werd georganiseerd in de vorm van workshops of een verhoogde aandacht voor dit thema in de individuele begeleidingsgesprekken met de deelnemers.

Er is dus een uitgebreide range aan activiteiten maar de focus ligt bij de uitvoerders duidelijk op het **actief deelnemen aan sportactiviteiten**. Er zijn amper gevallen bekend waarbij jongeren ook andere rollen of taken vervullen binnen een sportcontext zoals bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, stages of het organiseren van sportsessies. Dit hoeft ook niet te verbazen aangezien deelnemen aan sport ook van bij het begin de opzet was van het project rond WIJ! en Sport. Een uitzondering hierop is terug te vinden bij Argos. In samenwerking met andere organisaties voorzagen zij al een aantal keer de mogelijkheid om ook vrijwilligerswerk te verrichten binnen een sportcontext. Zo konden de jongeren meewerken aan een grootouder-kleinkindernamiddag volksspelen georganiseerd door de sportdienst van Zonnebeke. De jongeren waren telkens per twee verantwoordelijk om een deel van de spelregels op te zoeken, uit te leggen en te begeleiden. Verder werden de jongeren ook ingezet om fietslessen te geven aan de bewoners van Fedasil Poelkapelle. De jongeren gaven elk een les theorie die ze zelf moesten voorbereiden en kregen de verantwoordelijkheid om een groepje bewoners te leren fietsen. Naast dit vrijwilligerswerk bij Argos zijn er verspreid over de verschillende uitvoerders ook enkele voorbeelden bekend van jongeren die zelf een sportsessie organiseerden of werden toegeleid naar een stage binnen de sportsector.

4.3.4 Ontbreken 'sport-plus' expertise

De koppeling van sport aan de werkinlevingstrajecten voor jongeren beoogt de inzet van sport als een instrument om persoonlijke, sociale en educatieve vaardigheden van de jongeren verder te ontwikkelen. Deze inzet van sport wordt dan ook omschreven als 'sport-plus'. Sport-plus² is het gebruik van **sport in het kader van arbeidsgerichte competenties en attitudes**. Voorbeelden van deze competenties en attitudes zijn sociale vaardigheden, stiptheid, doorzettingsvermogen, assertiviteit, leiderschap, probleemoplossend vermogen, ... De uitvoerders geven zelf aan dat het hen ontbreekt aan specifieke expertise om deze competenties of vaardigheden toe te passen in de sport. De sportsessies zijn daardoor onvoldoende geïntegreerd binnen het gehele WIJ!-traject wat maakt dat de sport in de meeste gevallen geen leeromgeving is voor jongeren. Zowel voor, tijdens als na de sportsessie is er bovendien onvoldoende tijd om over de sportactiviteiten te reflecteren.

"Ik vind sport goed om positief te blijven denken. Competenties komen niet expliciet aan bod. Ik weet niet goed welke competenties je via sport kan trainen."

"Om echt te zeggen dat we sport hebben gekoppeld aan werk? Iets minder. We proberen zo goed mogelijk te letten op nieuwe vaardigheden zoals contact leggen met nieuwe mensen, samenwerken, tegen je verlies kunnen, ... Maar het is niet dat we actief terugkoppelen. Op dit moment is het vooral ontspannen. Een manier om elkaar op een andere manier te leren kennen."

"Ze gaan altijd wel iets bijleren natuurlijk maar het is inderdaad vooral toetsen van competenties dat we doen tijdens de sportsessies. Dat bijleren is jammer genoeg misschien nog wel beperkt"

² Sport-plus betekent dat men via sport sportieve doelstellingen wil bereiken maar dat er evenzeer ook aandacht is voor extrasportieve doelstellingen zoals waarden, attitudes en gedrag (Coalter, 2007, 2008). Plus-sport zou betekenen dat men voornamelijk focust op deze extrasportieve doelstellingen en dat men sport gebruikt als 'aantrekkingspool', belonging of sociale context.

4.4 Sociale relaties

Sport kan bijdragen aan de ontwikkeling van een **positief sociaal klimaat tussen de WIJ!-uitvoerders en de jongeren**. De WIJ! coaches geven aan een verbeterde relatie te ervaren met de deelnemers om buiten de sportsessies binnen het WIJ!-traject aan de slag te gaan. Dit uit zich bijvoorbeeld in het meedelen van problemen tijdens de individuele begeleidingsgesprekken die deze jongeren anders eerder voor zichzelf zouden houden. Deze verbeterde relatie met deelnemers die meermaals aanwezig waren tijdens de sportsessies is toe te schrijven aan de ervaring van gedeeld plezier en succes in de sport. Hiermee samenhangend biedt sport volgens Argos, Vokans, Groep INTRO en SBS Antwerpen ook mogelijkheden om te werken aan de **groeps sfeer en groepsdynamica**. Uiteraard moeten we dit vanwege de lage deelnamecijfers enigszins nuanceren maar de groepsband die zich hier verder kan ontwikkelen is volgens deze uitvoerders bevorderend om zich aan elkaar op te trekken en elkaar te motiveren naar werk. Naast motivatie biedt deze veranderende groepsdynamiek voor de jongeren ook kansen om een **netwerk uit te bouwen**. Dit netwerk kan hen vervolgens helpen in hun zoektocht naar werk. Tot slot getuigden binnen SBS Antwerpen enkele jongeren aan hun coaches dat het boksproject hen opnieuw het gevoel gaf ergens bij te horen.

“Na de vorige sportsessie waren er drie meisjes die achteraf samen iets gingen eten. Je merkt dat die nadien steun hebben aan elkaar. Die helpen elkaar in het zoeken naar vacatures en lezen elkaars brieven na.”

“Ze leren elkaar beter kennen tijdens het sporten en bouwen een netwerk op. Een netwerk is voor het vinden van werk vandaag de dag heel belangrijk. Ze beseffen dat niet altijd maar ze hebben veel aan elkaar. Ze zeggen elkaar waar je informatie moet halen over een bepaalde opleiding of gaan samen naar een infodag. Of ze verwijzen bijvoorbeeld naar een vacature in een fabriek waar iemand uit de familie werkt. Sport draagt daartoe bij aangezien ze elkaar op een andere manier leren kennen. Wanneer ze aanvoelen dat ze allebei graag dansen gaan ze achteraf een keer naast elkaar zitten. Het gaat hem om die context om samen dingen mee te maken.”

4.5 Lokale samenwerking en netwerk

Eén van de doelstellingen bij de implementatie van sport binnen WIJ! is het ontwikkelen van een transversaal netwerk met de lokale sport- en vrijetijdsector. Daarbij werd de nadruk gelegd op benutten, stimuleren en versterken van de samenwerkingsverbanden tussen deze verschillende organisaties. Verschillende WIJ!-uitvoerders geven hierover aan dat ze contacten hebben gehad met lokale organisaties. Toch vloeien hier geen of beperkte samenwerkingsverbanden uit voort. Uitzonderingen hierop zijn de onderstaande voorbeelden:

- De samenwerking van zowel SBS Antwerpen als Groep INTRO met Buurtsport Antwerpen. Buurtsport Antwerpen verzorgt hierin het sporttechnische gedeelte zodat de WIJ! coaches mee kunnen sporten als gewone medespelers (en zoals later nog zal blijken competenties kunnen observeren).
- De samenwerking van SBS Antwerpen met de Antwerp Boxing Academy (ABA). De WIJ! coaches geven op voorhand een attitudetraining in de vorm van een theoretische sessie van één uur. Vervolgens wordt de sportsessie, waarbij de link wordt gelegd met de eerder geleerde attitudes, gegeven door de coach van de ABA. De WIJ! coaches sporten tijdens deze sessie in de eerste plaats mee met de deelnemers maar verwijzen binnen deze sportcontext ook geregeld naar de eerder geleerde attitudes.
- De samenwerking van Argos met zowel Fedasil als de sportdienst van Zonnebeke in het kader van vrijwilligerswerk.
- Verschillende uitvoerders rapporteerden dat ze terecht kunnen bij de lokale sportdiensten voor het ontlenen van materiaal of het huren van sportzalen.

Of uitvoerders al dan niet samenwerken is **afhankelijk van verschillende factoren**. Uitvoerders geven aan dat dit pas kan bij een voldoende aan beschikbare middelen. Daarnaast moeten er sportactoren gevestigd zijn in de regionale context, dient hun aanbod in aanmerking te komen voor een mogelijke samenwerking en dienen de uitvoerders op de hoogte te zijn van hun bestaan. Tot slot moeten deze lokale sportactoren ook bereid zijn om mee te werken.

“We merken dat onze organisatie nieuw is in Gent. Heel wat organisaties stonden daar wat weigerachtig tegenover. Ze moesten ons leren kennen als bedrijf voor ze echt wilden samenwerken. We hebben met buurtsport in Gent samengezeten en dat ging wel financieel maar dat contact zat eigenlijk niet zo goed. We merkten woede ten opzichte van ons als commercieel bedrijf die een gesubsidieerd project mag uitvoeren. Dat heeft de samenwerking in de weg gestaan. Er kruipt heel veel tijd in om een netwerk uit te bouwen en dat op te volgen.”

De sportactiviteiten worden dus vaak **door de uitvoerders zelf georganiseerd** en in mindere mate door of in samenwerking met externe sportactoren. De reden hiervoor is volgens de uitvoerders tweevoudig. Enerzijds zijn er **onvoldoende tijd en middelen** om te investeren in het opzetten van samenwerkingen. Anderzijds missen de uitvoerders ook de kennis van mogelijke potentiële lokale partners. Meer specifiek geven ze aan onvoldoende op de hoogte te zijn van mogelijke partners met een 'sport-plus' expertise. Zoals later in dit onderzoek nog zal blijken, achten alle uitvoerders het wel wenselijk om het WIJ! & sport project uit te voeren samen met een sportpartner.

4.6 Versterken van arbeidsgerichte competenties en attitudes

Wellicht de belangrijkste doelstelling ten aanzien van sport binnen WIJ! is het versterken van arbeidsgerichte competenties en attitudes. Dit kan zowel via het sporten in een kwaliteitsvolle sportsetting als via andere rollen/taken binnen een sportcontext. De uitvoerders geven hierover zelf aan dat het competentiegericht leren doorheen de sportsessies momenteel **beperkt** is. Slechts enkele uitvoerders slagen er wel in om soft skills te **observeren** bij de jongeren tijdens sportactiviteiten. Voornamelijk Argos en Vokans en in mindere mate ook Groep INTRO en SBS (afhankelijk van zowel de regio als de specifieke coach) geven aan dat ze hierop inzetten. Uiteraard gaat het hierbij vanwege de beperkte opkomst telkens maar om een beperkte groep jongeren. De uitvoerders verwijzen daarbij onder meer naar de volgende soft skills: teamwork, communicatie, doorzettingsvermogen, veerkracht, zelfstandigheid, leervermogen, omgaan met gezag, tegen je verlies kunnen, ... Sport biedt een (informele) context om de competenties en attitudes te toetsen die de jongeren van zichzelf beweren te beheersen. Wanneer jongeren hier vervolgens achteraf feedback op krijgen komen ze volgens de coaches van Argos pas tot het besef dat dit ook effectief klopt. Sport laat toe om jongeren te zien buiten een klassikale context waarin bepaalde deelnemers zich dan ook anders zullen gedragen. Sport biedt op die manier een extra en ontspannen context om bewust te worden van wie ze zijn en wat ze goed kunnen.

Wanneer men sport wil gebruiken in het kader van competentiegericht leren ontbreekt het de uitvoerders voorlopig aan een **systematische monitoring en evaluatie**. Dit wil zeggen dat men geen of beperkte meetmethodes gebruikt om de progressie in competenties en attitudes te meten in functie van zijn persoonlijk ontwikkelingsplan. Enkele uitvoerders hebben hiervoor wel een meetmethode ontwikkeld maar het is niet altijd duidelijk in welke mate dit systematisch wordt toegepast en opgevolgd door alle coaches binnen deze uitvoerder of regio. Bovendien geven de WIJ!-uitvoerders aan dat er **onvoldoende mogelijkheden** zijn om na afloop van de sportactiviteit aan **zelfreflectie** te doen en terug te kijken op de ervaringen van zowel de jongeren als de begeleiders.

4.7 Sportieve en arbeidsgerichte effecten bij de deelnemers

In dit onderdeel gaan we dieper in op mogelijke arbeidsgerichte- en sportieve effecten van het sportprogramma. Meer specifiek kijken we naar de antwoorden van de deelnemers op de vragenlijst. Een overzicht van de vragenlijst vind je in bijlage 1.

Zoals in de resultaten hierboven reeds werd aangegeven kunnen we stellen dat beide effecten eerder beperkt zijn. Dit kan, zoals al eerder al duidelijk werd, verklaard worden door de lage deelnamecijfers en de beperkte frequentie van de sportactiviteiten. Zoals zonet al vermeld kan het sportprogramma volgens enkele uitvoerders wel bijdragen tot een beter **zelfinzicht**. Daarnaast verwezen verschillende coaches ook naar het gevoel opnieuw succes te kunnen ervaren. Vaak kampen deze jongeren met het gevoel dat alles waaraan ze beginnen mislukt. Wanneer ze binnen sport iets kunnen bereiken zal dat hun **zelfvertrouwen** verhogen en kan zich dat ook vertalen naar een arbeidscontext. Tot slot droeg het bokspoject binnen SBS Antwerpen ertoe bij dat jongeren opnieuw **een doel konden ervaren** in hun leven.

Dit laatste ligt in lijn met wat de jongeren ook zelf rapporteren; een deel van de jongeren die aan sport deed binnen WIJ! geeft namelijk aan dat hun **motivatie** als gevolg van de sportactiviteiten toenam. We spreken dan zowel over de motivatie voor het WIJ!-traject als over de motivatie voor het zoeken en het vinden van werk.

"Ze vertelden mij achteraf dat ze terug zin hadden om op te staan. Ze kregen terug zin om iets aan te pakken. Door te sporten waren ze concreet bezig met iets waardoor ik merkte dat ze makkelijker stappen konden zetten om werk te zoeken."

Specifiek met betrekking tot de sportieve effecten hebben de deelnemers binnen het programma weinig beweeg- en sportervaringen opgedaan. Het gaat om een beperkte groep jongeren die bovendien maar enkele sessies meededen omwille van de beperkte frequentie van de sportactiviteiten en de korte duurtijd van de jongeren in het traject. Er zijn dan ook maar enkele

voorbeelden bekend van jongeren die door middel van het traject gedurende een bepaalde periode verschillende beweeg- en sportervaringen opdeden. Voorbeelden hiervan zijn het bokspoorproject en de 6-maand durende samenwerking van SBS met een lokale fitness in Aalst. Daarnaast gaat het vaak om individuele trajecten waarbij de jongeren activiteiten verrichten in het kader van het **verbeteren van hun gezondheid**.

Hieronder volgt een overzicht van de sportieve en arbeidsgerichte effecten die de jongeren zelf rapporteerden in de vragenlijsten. Deze analyse is gebaseerd op 49 vragenlijsten die we konden ontvangen van de deelnemers die deelnamen aan minstens één sportactiviteit binnen het WIJ!-traject. Uiteraard moeten we onderstaande vaststellingen enigszins nuanceren vanwege een beperkte selectie van jongeren binnen een potentieel van 1000-en jongeren die deelnamen aan het WIJ!-traject. Het is eveneens belangrijk om te vermelden dat er hierbij geen onderscheid werd gemaakt naar WIJ!-uitvoerders. De meerderheid van de jongeren (of ongeveer één op de vijf jongeren) die deze vragenlijst invulden geeft aan dat een diploma van het hoger buitengewoon secundair onderwijs zijn hoogst behaalde diploma is. Vervolgens wordt deze top drie vervolledigd door een diploma lager beroepssecundair onderwijs en een diploma lager buitengewoon secundair onderwijs. Wat betreft de sociale participatie van de deelnemers valt het op dat de meerderheid van de jongeren nooit actief lid is geweest van een vereniging of niet werkt als vrijwilliger. Ongeveer één op drie jongeren is ooit lid geweest van een vereniging en amper 17,8% heeft het afgelopen jaar gewerkt als vrijwilliger.

Tabel 1: Doe je momenteel actief aan sport in je vrije tijd? (n=47)

Ja, ik doe ook sport in mijn vrije tijd	68,1%
Nee, ik doe enkel aan sport met de sportactiviteiten van WIJ!	31,9%

Uit deze vraag blijkt dat de overgrote meerderheid van de jongeren die deelnamen aan de sportactiviteiten van WIJ! (68,1%) **ook in hun vrije tijd** (en dus buiten de sportactiviteiten van WIJ!) aan sport doen. Op het eerste zicht lijkt dit verrassend aangezien de uitvoerders tijdens de interviews meermaals aangaven dat sport niet erg populair is binnen deze doelgroep. Deze cijfers kunnen er daarom op wijzen dat sport binnen WIJ! voornamelijk jongeren aantrekt die ook al in hun vrije tijd sport beoefenen. Wanneer we de huidige sportdeelname vergelijken met die waarop de jongeren tussen 12 en 14 jaar oud waren, zien we dat 10% meer jongeren momenteel sportactief zijn in hun vrije tijd.

Tabel 2: Hoe regelmatig beoefen je sport in je vrije tijd?

	Uitzonderlijk tot maximaal één keer per maand	Meermaals per maand tot maximaal één keer per week	Meermaals per week tot dagelijks sport
Voor deelname WIJ! (n=20)	30,0%	10,0%	60,0%
Momenteel (n=26)	19,2%	23,1%	57,7%

De meeste jongeren beoefenen – zowel in de drie maanden net voor de deelname aan het WIJ!-traject als momenteel – **meermaals per week tot dagelijks sport**. Opvallend is dat een groot deel van de jongeren die voor de deelname aan WIJ! uitzonderlijk tot maximaal één keer per maand aan sport deden, nu meermaals per maand tot maximaal één keer per week aan sport doen. Sinds de start van het WIJ!-traject zijn er dus enkele jongeren die vaker sport beoefenen in hun vrije tijd.

Tabel 3: Hoeveel tijd besteed je per week aan sport?

	Maximaal één uur per week	Meer dan één uur tot drie uur per week	Meer dan drie uur tot vijf uur per week	Meer dan vijf uur per week
Voor deelname WIJ! (n=17)	29,4%	29,4%	5,9%	35,3%
Momenteel (n=22)	13,6%	22,7%	31,8%	31,8%

Zowel voor als na hun deelname aan het WIJ!-traject besteden de meeste jongeren **meer dan vijf uur per week aan sport**. Verder kunnen we uit deze tabel afleiden dat er – in overeenstemming met de regelmaat – ook hier een kleine groep is van jongeren die sinds de deelname aan WIJ! meer tijd besteedt aan sport in de vrije tijd.

Redenen waarom deelnemers aan sport doen

Tabel 4: Redenen waarom deelnemers aan sport doen (gesloten vraag).

Mijn gezondheid wordt er beter van (n=37)	70,3%
Ik beleef er plezier aan (n=37)	59,5%
Mijn conditie wordt er beter van (n=37)	59,5%
Mijn lichaam wordt er mooier van (n=37)	51,4%
Ik voel minder spanning, stress, verdriet of agressie (n=37)	37,8%
Ik verlies er gewicht door (n=37)	37,8%
Ik ben met vrienden samen (n=37)	32,4%
Ik leer nieuwe mensen kennen (n=37)	24,3%
Ik voel de kick van de overwinning (n=37)	18,9%
Ik kan aan competitie doen (n=37)	18,9%
Het zorgt dat ik erbij hoor (n=37)	5,4%
Ik verdien er geld aan (n=37)	0,0%
Andere mensen kijken naar mij op (n=37)	0,0%
Het is een compensatie voor het vele werk dat ik heb (n=37)	0,0%
Het is een kans om te netwerken (n=37)	0,0%
Andere: ... (n=37)	0,0%

Jongeren kregen in de vragenlijst eveneens een vraag voorgeschoteld waarom ze aan sport doen in hun vrije tijd. Uit bovenstaande redenen mochten de deelnemers maximaal 3 redenen aanduiden. De belangrijkste reden waarom de jongeren uit het WIJ! programma aan sport doen is het **verbeteren van de gezondheid**. Voor ongeveer 70% van de jongeren is dit een reden om sport te beoefenen. Vervolgens zijn ook het beleven van plezier (59,5%), het verbeteren van de conditie (59,5%) en het verkrijgen van een mooier lichaam (51,4%) een sterke motivator om aan sport te doen.

Redenen waarom deelnemers niet (of stoppen met) sporten

Een gelijkaardige vraag werd ook voorgelegd aan de jongeren die momenteel niet aan sport doen in hun vrije tijd. De meeste jongeren die niet aan sport doen in hun vrije tijd geven hiervoor het **gebrek aan tijd** op als belangrijkste reden (48,7%). Voor net iets meer dan de helft van de jongeren is dit een reden om niet aan sport te doen in hun vrije tijd. Daarnaast zijn ook het gebrek aan conditie (35,9%) en te duur lidgeld (35,9%) voor deze jongeren belangrijke redenen om niet aan sport te doen.

Tabel 5: Redenen waarom deelnemers niet of stoppen met sporten (gesloten vraag).

Ik heb er geen tijd voor (n=39)	48,7%
Mijn conditie is niet goed genoeg (n=39)	35,9%
Het lidgeld is te duur (n=39)	35,9%
Er is niemand die mij kan vergezellen (n=39)	25,6%
Ik blijf liever thuis (n=39)	17,9%
Er is een gezondheidsprobleem of handicap (n=39)	17,9%
Het aanbod interesseert mij niet (n=39)	17,9%
De uren passen mij slecht (n=39)	12,8%
Ik voel er mij niet op mijn gemak (n=39)	12,8%
Het is te moeilijk om een kinderoppas te vinden (n=39)	10,3%
Ik vind het moeilijk om door te zetten (n=39)	10,3%
Het interesseert mij gewoon niet (n=39)	10,3%
Ik mag niet van mijn ouders (n=39)	10,3%
De plaats is meestal niet gemakkelijk bereikbaar (n=39)	7,7%
Ik ben er te oud voor (n=39)	5,1%
Ik kan niet wegens mijn ideologische of geloofsovertuiging (n=39)	5,1%
De plaats is meestal niet in een veilige buurt (n=39)	2,6%
Het sportaanbod is te klein in mijn streek (n=39)	2,6%
Er is onvoldoende sportinfrastructuur in mijn streek (n=39)	2,6%
Andere: ... (n=39)	2,6%
Ik heb er te weinig informatie over (n=39)	0,0%
Er is een gebrek aan openbaar vervoer (n=39)	0,0%

Redenen (voor de deelnemers) om opnieuw te beginnen sporten

Vervolgens werd aan deze jongeren ook gevraagd wat hen kan overtuigen om opnieuw te beginnen met sporten. Het **mee sporten van vrienden, kennissen of collega's** zou hen het meest kunnen overtuigen om opnieuw te beginnen met sport (48,7%). Daarnaast geven ze aan dat een betere gezondheid (35,9%) en een lagere kostprijs (33,3%) eveneens belangrijke redenen kunnen zijn om te starten met sport in de vrije tijd.

Tabel 6: Redenen waarom deelnemers opnieuw beginnen met sporten (gesloten vraag).

Mijn vrienden/kennissen/collega's sporten mee (n=39)	48,7%
Wanneer mijn gezondheid beter zou zijn (n=39)	35,9%
Lagere kostprijs (n=39)	33,3%
Betere informatie over het sportaanbod in mijn buurt (n=39)	25,6%
Sporten via mijn werk (n=39)	20,5%
Meer mogelijkheden in mijn buurt (n=39)	20,5%
Niets (n=39)	20,5%
Een advies van de dokter (n=39)	12,8%
Andere: ... (n=39)	10,3%

Verwachtingen en effecten van het sportprogramma

Tot slot legden we de deelnemers van de WIJ!-programma's verschillende stellingen voor over verwachtingen, ervaren effecten en de impact van het programma op het sportief gedrag.

De helft van de deelnemers verwachtte op voorhand dat hij of zij nieuwe **mensen zou leren kennen of andere mensen beter zou leren kennen**. Net iets minder dan de helft van de deelnemers zag sport als een leuke activiteit ter ontspanning. En iets minder dan de helft van de deelnemers verwachtte op voorhand dat zijn stress zou verminderen door middel van de sportactiviteiten. Opvallend is dat ook een kwart van de jongeren sport aanzag als goed voor zijn persoonlijke ontwikkeling en het opdoen van vaardigheden en competenties.

Deelnemers rapporteerden eveneens over de effecten die zij tot op heden ervaren als gevolg de deelname aan WIJ! en sport. Ongeveer 40% van de jongeren geeft aan dat ze nu **meer bewegen** dan vroeger en aanzien de sportactiviteiten als een **leuke ontspanning**. Een gelijkaardig aandeel van de jongeren geeft aan dat ze als gevolg van het sportprogramma nieuwe mensen hebben leren kennen. Ook een daling van het stressniveau wordt bevestigd door een deel van de jongeren (32,4%). Opvallend is ook dat net iets minder dan 30% aangeeft dat ze zich fitter voelen en door middel van de sportactiviteiten nieuwe vaardigheden en competenties kunnen ontwikkelen.

Tot slot geeft bijna de helft van de jongeren aan dat de sportactiviteiten binnen WIJ! hun **motivatie voor het traject verhoogden**. Bij ongeveer 40% van de jongeren verhoogt dit zelfs de **motivatie om werk te zoeken** en te vinden en iets minder dan een kwart van de jongeren is ervan overtuigd dat de deelname aan sport zijn **kansen op werk verhoogt**. Met betrekking tot de sportieve effecten rapporteert iets minder dan 4 op de 10 jongeren dat ze zich **fitter** voelen sinds de deelname aan sport binnen WIJ! en dat de sportactiviteiten hen aanzetten om **gezonder te leven**.

Tabel 7: Wat zijn of waren je verwachtingen in verband met je deelname aan sport binnen de WIJ! trajecten?

Door middel van de sportactiviteiten kan ik nieuwe mensen leren kennen of andere mensen beter leren kennen (n=30)	50,0%
De sportactiviteiten zijn een leuke activiteit als ontspanning (n=30)	46,7%
Door middel van de sportactiviteiten vermindert mijn stress (n=30)	43,3%
De sportactiviteiten verbeteren mijn fitheid en gezondheid (n=30)	40,0%
De sportactiviteiten zijn goed voor mijn persoonlijke ontwikkeling en het opdoen van vaardigheden en competenties (n=30)	26,7%
De sportactiviteiten geven mij de kans om competities te spelen en te winnen (n=30)	16,7%
Geen van bovenstaande verwachtingen (n=30)	13,3%
Door middel van de sportactiviteiten zal mijn uiterlijk verbeteren (n=30)	6,7%
Andere: ... (n=30)	6,7%

Tabel 8: Welke effecten ervaar je als gevolg van je deelname aan WIJ! en sport?

Dankzij de (sport)activiteiten zie ik sport als een leuke ontspanning (n=34)	41,2%
Dankzij de (sport)activiteiten beweeg ik meer dan vroeger (n=34)	38,2%
Dankzij de (sport)activiteiten kan ik nieuwe mensen leren kennen (n=34)	38,2%
Dankzij de (sport)activiteiten heb ik minder stress (n=34)	32,4%
Dankzij de (sport)activiteiten voel ik me fitter (n=34)	29,4%
Dankzij de (sport)activiteiten ontwikkel ik nieuwe vaardigheden en competenties (n=34)	26,5%
Dankzij de (sport)activiteiten eet ik gezonder (n=34)	14,7%
Ik heb helemaal geen effect waargenomen van de (sport)activiteiten (n=34)	14,7%
Dankzij de (sport)activiteiten heb ik deelgenomen aan buurtsportactiviteiten of eenmalige sportactiviteiten in mijn buurt (n=34)	5,9%
Dankzij de (sport)activiteiten ben ik competitiever en wil ik altijd winnen (n=34)	5,9%
Dankzij de (sport)activiteiten krijg ik een beter uiterlijk (n=34)	5,9%
Andere: ... (n=34)	2,9%
Dankzij de (sport)activiteiten heb ik me lid gemaakt van een sportclub (n=34)	0,0%

Tabel 9: In welke mate ben je akkoord met onderstaande stellingen over de sportactiviteiten die je beoefent door middel van WIJ! en sport?

	1	2	3	4	5
Ik voel me fitter sinds mijn deelname aan sport binnen de WIJ! (n=29)	13,8%	6,9%	41,4%	20,7%	17,2%
De sportactiviteiten van de WIJ! trajecten verhogen mijn motivatie voor het WIJ! Traject (n=29)	6,9%	10,3%	34,5%	31,0%	17,2%
De sportactiviteiten van de WIJ! trajecten verhogen mijn motivatie om werk te zoeken en te vinden (n=29)	3,4%	13,8%	41,4%	27,6%	13,8%
De deelname aan sport binnen de WIJ! verhogen mijn kansen op werk (n=30)	13,3%	20,0%	43,3%	6,7%	16,7%
De sportactiviteiten van de WIJ! trajecten hebben er voor gezorgd dat mijn houding ten opzichte van sport is verbeterd (n=30)	6,7%	13,3%	43,3%	26,7%	10,0%
De sportactiviteiten van de WIJ! zetten mij aan om gezonder te leven (n=30)	6,7%	16,7%	40,0%	23,3%	13,3%

- 1 = volledig oneens
 2 = eerder oneens
 3 = tussen beide (niet eens maar ook niet oneens)
 4 = eerder eens
 5 = volledig eens

4.8 Integratie sport binnen WIJ!

De uitvoerders gaven tijdens de interviews aan dat sport een lagere return on investment heeft in vergelijking met de andere arbeidsmarktgerichte activiteiten binnen WIJ!. Elk van de uitvoerders gelooft wel in de meerwaarde van sport binnen een traject naar werk maar het vraagt enorm veel tijd van de WIJ! coaches om een sportsessie te organiseren. Bovendien is duidelijk dat de opkomst van de jongeren beperkt is. Dit is voornamelijk toe te schrijven aan de moeilijkheid om jongeren te motiveren voor de sportsessies. Het is onduidelijk wat de rol en de meerwaarde is van sport in de competentieversterking van de jongeren. Deze inefficiënte tijdsinvestering van sport zorgt ervoor dat het niet evident is om sport te integreren binnen een WIJ!-traject. Het is namelijk de toeleiding naar werk of opleiding die primeert als einddoelstelling binnen de WIJ! en sport draagt daar niet rechtstreeks toe bij.

5 VERSLAG LEREND NETWERK WIJ! & SPORT

14 APRIL 2017

Op vrijdag 14 april organiseerden we een verbredend lerend netwerk over de onderzoeksresultaten van dit onderzoeksproject. Alle leden uit het verbredend lerend netwerk werden uitgenodigd om deel te nemen aan dit overleg. Tijdens dit overleg werden de onderzoeksresultaten toegelicht en werd een discussie geopend aan de hand van verschillende stellingen en vragen.

Volgende personen/organisaties waren aanwezig tijdens het verbredend lerend netwerk:

Robrecht Keymeulen (De Sleutel), Els Van Effelterre (JES), Jeroen Bels (JES), Patrick van Herle, Jord Vandenhoudt (Sport Vlaanderen), Stijn Vanden Berghe (VDAB), Anneleen Dewitte (ESF), Eveline Vernest (ESF).

Volgende personen/organisaties waren verontschuldigd voor het verbredend lerend netwerk:

Roel Vandewal (De Uitdaging), Piet Vandersypt (ISB vzw), Pieter Smets (Demos), Sabine Delille (VDAB), Jelle Beersmans (VDAB), Pieterjan Schalenbourg (De Sleutel), Patrick Manghelinckx (JES), Sophie Cools (VSF) & Mustafa Harraq.

Hieronder leest u een samenvatting van de discussie aansluitend op de onderzoeksresultaten en aanbevelingen die door het onderzoeksteam werden geformuleerd.

Over de wenselijkheid om een **strategische visie over de rol van sport** te ontwikkelen:

- In de discussie over de WIJ! & sport trajecten gaat het over 'de kip of het ei'. Zowel de aanbieders als de jongeren zijn niet vertrouwd met een sportcomponent in een tewerkstellingstraject. De WIJ!-trajecten zijn hard werken. Je hebt maar 6 maand tijd om de jongeren naar werk toe te leiden. Dat verklaart voor mij een groot deel waarom er sprake is van een lage return on investment.
- Het is moeilijk om algemene richtlijnen te geven op welke manier sport ingezet kan worden. Iedere jongere ervaart andere drempels naar werk en competentieontwikkeling. Diezelfde drempels kan je ook vaststellen bij de aanbieders; op welke manier kan sport nuttig en efficiënt ingezet worden in de toeleiding naar werk?
- Het is belangrijk dat aanbieders een goed doordachte strategie en methodiek ontwikkelen op welke manier ze sport willen aanbieden in hun programma. We stellen vast dat jongeren soms fysiek niet klaar zijn om te sporten, terwijl ze wel naar fysiek zware jobs worden toegeleid.
- Ik denk dat de uitvoerders eerst een visie oefening moeten doen. Iedereen moet in dezelfde richting werken of je verliest zoveel energie in onnuttige dingen en verwachtingen die niet worden vervuld. Op basis hiervan kan je dezelfde communicatie aan iedereen bezorgen.
- Wat verwachten ze eigenlijk van return on investment? Is dat met gewoon te praten met de jongeren hoger? Ze geven aan dat de sportsessies hen niet veel helpen terwijl ze met diezelfde tijd verschillende jongeren aan werk kunnen helpen. Maar is dat waar bij diezelfde jongeren? Dan zijn ze even aan het werk maar twee dagen later zal het al stoppen. Is dat return on investment?
- Ik denk dat je goed moet definiëren wat sport kan doen en hoe we dat gaan gebruiken. Dat kan een hulpmiddel zijn. Je moet daarover een duidelijke visie hebben. Dat gaat over de basisattitudes als motivatie of hygiëne. Dat laatste is iets wat kan overwonnen worden met sport. Je kan natuurlijk niet meteen verandering ervaren. Je moet dat herhalen.
- De vraag is wie de strategische rol van sport moet bepalen. Leggen we dat bij de jongeren? Ik denk dat we moeten nadenken wat sport kan brengen. Je zal ook een soort van trechter hebben aangezien je sport als leercontext maar zal toepassen op een kleine groep die je selecteert en verplicht om deel te nemen aan het sportprogramma. Maar dan moet elke begelei-

der kunnen kijken wat elke jongere nodig heeft? En niet elke WIJ!-uitvoerder heeft een duidelijk beeld van wat je met sport kan doen.

Over **de rol van sport** in het werkinlevingstraject voor jongeren:

- Natuurlijk is sport ideaal. Als je kijkt naar de jobobstakels, dat zijn jongeren met een laag zelfbeeld, geen zelfvertrouwen, weinig sociaal netwerk en geen positieve ervaringen want ze zijn zonder diploma uitgestroomd. En dan merk je dat sport net goed is om een netwerk op te bouwen, om zelfvertrouwen te krijgen, om lichamelijke fitheid te krijgen en om gezond te gaan leven. En het zijn net die randfactoren die de jongeren nodig hebben. Dus het is bijnazelfsprekend dat er een match bestaat tussen sport en werk. Een grote voorwaarde daarvoor is tijd. Want het is niet de snelste weg naar werk. Dus geef de trajectbegeleider in de beleidscontext voldoende tijd om planmatige stappen te zetten om de marathon met die gasten te lopen. En als je dat op voorhand goed doordacht hebt dan denk ik dat je er wel kan geraken met de sportsector. Ik zie die match bij sport wel. Maar dan moet er aan de randvoorwaarden wel wat gesleuteld worden.
- Doorheen het traject werd vaak duidelijk dat sport een harde term was en vaak een brug te ver was. Beweging was vaak al voldoende. Het lijkt soms zo prestatiegericht. Veel jongeren snappen bovendien niet dat je een non-formele context als sport gebruikt om te leren binnen een formeel traject als WIJ!. Ze snappen niet wat ze hieruit kunnen leren. Dat zijn twee verschillende contexten die een andere begeleidershouding of omkadering nodig hebben. Voorwaarde is dat je dat kan kaderen of kan uitleggen wat dat ervaringsleren betekent.
- Aansluitend hieraan kwam uit een eerder gesprek met Mustafa Harraq naar voor dat het vooral belangrijk is om te kaderen waarom je aan sport doet. Je moet hen zowel in het algemeen als voor elke sport specifiek uitleggen wat sport hen kan bijbrengen. Jongeren moeten weten dat ze zich hierdoor beter in hun vel zullen voelen. Zo'n verhaal blijft beter hangen wanneer je vanuit je eigen referentiekader (of eventueel visueel via foto's) kan uitleggen wat sport kan betekenen. Vervolgens zullen ze competenties aanleren wanneer een begeleider hen duidelijk kan maken dat sport een metafoor is voor het leven.³

³ Bijvoorbeeld: verantwoordelijkheid opnemen voor je team (als je je taak niet goed uitvoert of je komt te laat verliest het team), omgaan met winst en verlies (je stopt niet met proberen wanneer je na 50 keer proberen nog steeds geen goal hebt gemaakt), omgaan met gezag (je moet luisteren naar de scheidsrechter), ...

- Je moet ook mensen in huis halen die er zelf in geloven en dan ook de eerste stap kunnen zetten. Je kan niet in beide goed zijn. Je hebt een multidisciplinair team nodig. Als je 10 trajectbegeleiders hebt dan moet je trajectbegeleiders hebben die goed zijn in bruggen bouwen met andere dingen om met die soft-skills te werken. Die persoon kan dan op zijn sportschoenen komen werken. Het gaat hier wel om een doelgroep waar iedereen zijn tanden al op stukgebeten heeft, dan moet je daar de grootste zorg en expertise op inzetten. Er is geen één weg om hierop in te zetten. Ik vind dat geen slecht idee om daar een sportanimator of dergelijke met een attest op te zetten.
- Ik denk dat we moeten kijken naar multisportorganisaties. We moeten die warm maken om zich aan een uitvoerder te koppelen. Omdat het gaat om een moeilijke leeftijd om zich nog bij een sportclub aan te sluiten.

Over **de rol van de begeleiding** doorheen het tewerkstellingsproject en de sportprogramma's:

- Er is een groot verschil tussen een traject begeleiden en een groep begeleiden waarbij de dynamiek belangrijk is.
- Er is onvoldoende kennis over hoe je sport kan gebruiken om de arbeidsattitude van jongeren te versterken. Want niet werk zoeken maar net werk behouden is moeilijk. Jongeren worden ontslagen voor hun slechte arbeidsattitude. Sport kan een manier zijn om die sociale vaardigheden meer te trainen.

Over het ontwikkelen van **een lokaal netwerk van partnerorganisaties**:

- Indien je sport wil gebruiken moet de organisatie ingebed zijn in een netwerk. Je hebt die expertise nodig en ook de trajectbegeleiders hebben die expertise niet (verwijzing naar Antwerp Boxing Academy vanwege hun ervaring in andere trajecten). Wij hebben ook andere dingen die wij aanbieden zoals MTB's vanuit andere trajecten. Je gebruikt gemakkelijker sport wanneer het voorhanden is.
- Ik denk dat je daar intermediaire sportclubs moet betrekken. Deze kunnen het veiliger houden voor de jongeren en kunnen op maat werken om vervolgens door te stromen naar reguliere sportclubs. Het is zeer belangrijk om partners te zoeken om dat samen te doen.
- Het kan een zoektocht zijn naar organisaties maar evengoed naar personen of gewoon het materiaal ter beschikking hebben. Die flexibiliteit hadden de WIJ!-uitvoerders niet.
- ESF zou eventuele partners mee aan het project laten schrijven. Maar de vraag is natuurlijk hoeveel sportorganisaties er zijn die dat kunnen.

6 CONCLUSIE

In deze conclusie trachten we een antwoord te geven op de eerder geformuleerde onderzoeksvragen.

- Welke **methodieken** worden door de projectuitvoerders en hun netwerk ontwikkeld/toegepast omtrent de sportcomponent?
- Wat zijn de mogelijke **sportieve effecten** van de sportdeelname voor jongeren?
- Wat zijn de mogelijke **arbeidsgerichte effecten** van de sportdeelname voor jongeren?
- Welke **randvoorwaarden** zijn noodzakelijk?

WIJ!-aanbieders hebben een veelheid aan activiteiten en contexten rond sport en beweging toegepast maar er is daarbij **geen sprake van een systematische methodiek**. Verspreid over de verschillende uitvoerders bestaat er een grote variatie aan zowel sportpraktijken als eerder interactieve groepsspelen. De jongeren konden binnen het sportprogramma zowel deelnemen, deelhebben alsook een passieve rol opnemen binnen een sportcontext. Tot hiertoe lag de nadruk daarbij wel op 'sport voor sport' en wordt er maar in beperkte mate ingezet op sport als leerpraktijk voor individuele of arbeidsgerichte competenties. De sportactiviteiten hebben ook een eerder **lage frequentie** waardoor er maar een beperkte (arbeidsgerichte en sportieve) impact mogelijk is bij de jongeren. Bovendien omvat sport binnen WIJ! momenteel amper momenten waarop de jongeren kunnen reflecteren over de competenties en vaardigheden die door middel van de sportactiviteiten versterkt kunnen worden.

De **sportieve effecten** gaan over de verschillende beweeg- en sportervaringen van de jongeren, een eventuele verduurzaming van deze sportparticipatie en de link naar een gezonde en fitte levensstijl. Elk van deze effecten is binnen sport en WIJ! momenteel **beperkt**. Als gevolg van de lage opkomst en frequentie deden de meeste deelnemers amper sportervaringen op in het programma. De sportervaringen die ze opdeden namen daarbij de vorm aan van actief deelnemen aan verschillende sporten. Enkele deelnemers geven wel aan dat ze sinds de deelname aan het WIJ!-traject meer tijd besteden aan sport in hun vrije tijd maar toch is het voor de WIJ!-uitvoerders een moeizame opdracht om jongeren aan te zetten tot duurzame sportparticipatie. Zo sloeg geen enkele van de uitvoerders erin om jongeren toe te leiden naar een sportclub.

Net als de sportieve effecten zijn ook de **arbeidsgerichte effecten** van de sportdeelname door de jongeren **beperkt**. Sport kent momenteel een beperkte structurele inbedding in het gehele WIJ!-traject. Daarbij ligt de focus eerder op sport voor sport in en mindere mate op 'sport-plus'. De uitvoerders hebben namelijk onvoldoende kennis over 'sport-plus' praktijken of de wenselijke samenwerkingsverbanden om sport-plus activiteiten mogelijk te maken. Enkele uitvoerders slagen er wel in om tijdens de sportactiviteiten competenties te observeren maar achteraf is er echter te weinig ruimte om hierover te reflecteren.

Om de nodige sportieve en arbeidsgerichte effecten mogelijk te maken zijn een aantal **randvoorwaarden** noodzakelijk. Uitvoerders verwijzen hierbij naar zowel meer financiële mogelijkheden als meer organisatorische kennis rond sport en competentie-ontwikkeling. Om te beginnen is het noodzakelijk dat de drempels om deel te nemen aan het sportprogramma worden aangepakt. Vervolgens – zoals zo dadelijk nog duidelijk zal worden onder de aanbevelingen – dient er duidelijkheid te komen rond de rol van sport binnen het WIJ!-traject. Het is zowel de algemene vormgeving van het WIJ!-traject als de rol van sport die vervolgens zal bepalen in welke mate zowel de structurele inbedding, de frequentie als de (zelf)reflectie moet worden verhoogd. Vervolgens is het deze rol van sport, in samenhang met de mogelijkheden van de uitvoerders, die eveneens zal bepalen welke samenwerkingsverbanden er noodzakelijk zijn. Bij dit laatste moeten we rekening houden dat dit enige tijd in beslag kan nemen. Uit de huidige analyse blijkt namelijk dat er nog veel werk is met betrekking tot de uitbouw van een structureel, duurzaam en lokaal netwerk van (specifieke 'sport-plus') partners gericht op arbeidsgerichte attitudes en competenties.

⁴ Sport voor sport kan omschreven worden als een sportpraktijk waarbij het sporten centraal staat en er geen specifieke doelstellingen aan de activiteit zijn gekoppeld. Het sporten is een doel op zich.

7 AANBEVELINGEN WIJ! EN SPORT

De aanbevelingen in dit hoofdstuk hebben enkel betrekking op trajecten met sport binnen de werkinlevingstrajecten. Ze worden geformuleerd op basis van de onderzoeksresultaten in het hierboven beschreven resultaatendeel. Eén van de belangrijkste vaststellingen in de studie was dat de meerderheid van de uitvoerders positief staat om een sportcomponent mee op te nemen binnen de trajecten. Dit onderzoek toonde echter aan dat een succesvolle integratie van sport binnen de trajecten geen evidentie is en dat er diverse uitdagingen zijn voor wat betreft het opnemen van een sportmodule binnen de WIJ!-trajecten.

De belangrijkste aanbeveling is om allereerst te **bepalen welke rol** men wil of kan geven aan sport binnen de WIJ!-trajecten. Er zijn daarbij immers verschillende opties. Hierbij gaat het over de keuze of men sport wil inzetten voor ontspanning en afwisseling of sport enkel andere doelstellingen bereiken als functie heeft. Het gaat dan, met andere woorden, over het verschil tussen 'sport als doel' of 'sport als middel'. Deze keuze is mede bepaald door de strategische implementatie van sportactiviteiten binnen de aangeboden trajecten en de kenmerken van de jongeren.

Beide praktijken van 'sport als doel' en 'sport als middel' zijn echter niet exclusief of uniform. Binnen deze praktijken zijn **verschillende organisatiecontexten** mogelijk waarin sport een diverse rol kan aannemen. Zo kan een sportpraktijk zowel een ontspannende functie hebben als een medium zijn waarbij bepaalde sociale vaardigheden worden uitgedaagd. De keuze voor een specifieke organisatiecontext en de rol voor sport is afhankelijk van de doelstelling van de organisatie en de waarde die sport hieraan dient bij te dragen. Afhankelijk van deze waarde van sport zijn er telkens andere organisatorische voorwaarden waaraan een organisatie moet voldoen opdat een bepaalde doelstelling bereikt zou kunnen worden.

De impact van een WIJ!-traject & sport is bijgevolg **bepaald door de organisatiecontext van het WIJ!-traject en de rol die sport bijdraagt in functie van de doelstelling van het WIJ!-traject**. Hebben de uitvoerders hierover vooraf een duidelijke strategische keuze gemaakt en zijn ze zich bewust van de voorwaarden om deze impact te kunnen genereren?

Deze voorwaarden kunnen worden opgedeeld in '**noodzakelijke voorwaarden**' (necessary conditions) en '**voldoende voorwaarden**' (sufficient conditions). De eerste zijn de voorwaarden die essentieel en noodzakelijk zijn om bepaalde resultaten te kunnen bereiken. Bijvoorbeeld: als men sport wil gebruiken om bepaalde doelen te bereiken binnen een WIJ!-traject, dan is het nodig (en uiteraard logisch) dat men sport een plaats geeft in het programma. De tweede soort zijn voorwaarden die daarnaast ook nog nodig zullen zijn om de kans op het bereiken van de vooropgestelde doelen te vergroten. Het 'gewoon' aanbieden van sport is, met andere woorden, niet voldoende om te garanderen dat de vooropgestelde doelen zomaar zullen kunnen gerealiseerd worden. Er zijn dan vaak immers specifiekere voorwaarden nodig om dit mogelijk te maken (zoals bijv. de expertise van de aanbieders, de frequentie en de aard van het aanbod, enz. ...).

We lijsten de verschillende mogelijke rollen die sport kan opnemen nu op en geven daarbij telkens meer duiding omtrent de noodzakelijke en voldoende voorwaarden waaraan voldaan zal moeten worden om sport op die manier succesvol te kunnen gaan inzetten binnen het WIJ!-traject. Daarbij verwijzen we in eerste instantie naar sport als actief bewegen en sporten. Indien sport ook een context kan zijn voor vrijwilligerswerk, stages of andere organisatorische taken zullen we hier expliciet naar verwijzen. De verschillende mogelijke rollen zijn afgebeeld in een samenvattende figuur op p.50. In die figuur verwijzen we naar de link met het Wij!-traject of het tewerkstellingsprogramma (TP), de rol van zelfreflectie bij de deelnemer, de betrokkenheid van de leercoach in het sportprogramma en de samenwerking met het lokale reguliere sportaanbod.

7.1 Sport als doel

In de figuur op p. 50 onderscheiden we twee sportrollen waarbij de sportactiviteiten geen bredere sociale doelstellingen nastreeft. Het gaat om sport als ontspanning en sport als gezondheidsmiddel. Beide praktijken beogen effecten die inherent zijn aan sportactiviteiten (ontspannen, bewegen, opbouw van conditie, werken aan fysieke fitheid...).

7.1.1 Sport als ontspanning

Bij sport als ontspanning wordt sport en beweging gebruikt omwille van zijn **inherente kwaliteiten**. Sport wordt dan aangeboden omdat het jongeren een kans biedt om zich te kunnen **ontspannen** naast de reguliere activiteiten die binnen het WIJ!-traject worden georganiseerd. Het is daarbij dus in de eerste plaats een manier om enige **afwisseling** te kunnen bieden. Sport krijgt dan weliswaar een plaats in het tewerkstellingsprogramma, maar heeft er in feite geen echte link mee. Het sportpro-

gramma **draagt niet rechtstreeks bij tot de doelstelling van het WIJ!-traject** ('toeleiding van jongeren naar werk of opleiding'). Het programma stopt dan even als het ware. Jongeren zouden in dat geval in belangrijke mate ook mee inspraak moeten kunnen hebben in het bepalen van hoe en welke sporten dan beoefend kunnen worden. Dit wordt ook bevestigd tijdens het interview met Mustafa Harraq die aangeeft dat men bij de sportkeuze steeds moet vertrekken vanuit de doelgroep. De jongeren zijn daarbij niet verplicht om deel te nemen. Maar door het op een laagdrempelige manier aan te bieden, zou het hen zoveel mogelijk moeten kunnen aanzetten om de stap wél te zetten. Ook diegenen die dit voordien nog niet deden. Dit kan op een geleidelijke manier worden aangebracht; jongeren kunnen mogelijks eerst toekijken (en anderen aanmoedigen), vooraleer ze zelf de stap zetten om deel te nemen.

Naast de ontspanningswaarde, kan sport en beweging binnen deze optie wel een **aantrekkingskracht** hebben die bepaalde jongeren meer kan motiveren in het deelnemen aan een WIJ!-traject. Dit geldt dan niet enkel om aan een traject te beginnen, maar ook om het traject verder te zetten. Het kan dan eventueel gezien worden als iets waar men naar uitkijkt en eventueel zelfs als een beloning wordt gezien (voor de inzet die men vertoont tijdens het reguliere traject).

Noodzakelijke voorwaarden voor sport als ontspanning

- Er is een sportaanbod waar jongeren aan kunnen deelnemen (in verhouding qua frequentie en duurtijd ten overstaan van het reguliere programma)
- Er is kennis aanwezig met betrekking tot het organiseren van sport (o.m. met betrekking tot begeleiding, regels, veiligheid, organisatievormen, ...)
- Er is kennis aanwezig van de sportmogelijkheden in de buurt (o.m. met betrekking tot faciliteiten, aanbod, ...)
- Deelname van de jongeren is vrijblijvend

Voldoende voorwaarden voor sport als ontspanning

- Er wordt rekening gehouden met de wensen en kenmerken van de jongeren (bijv. uitdagend, uitnodigend, gevarieerd, laagdrempelig, toegankelijk ifv. beschikbaarheid en bereikbaarheid)
- Er wordt gezorgd dat het sociale (recreatief) aspect primeert

Indien de uitvoerder aan deze voorwaarden zelf niet kan voldoen, dient er te worden gezocht naar partners die het aanbod wel kunnen organiseren onder de gestelde voorwaarden. Daarbij kan onder meer gedacht worden aan aanbieders uit het reguliere lokale sportaanbod of van laagdrempelige initiatieven (zoals buurtsport).

Voorbeeld

Sport is een manier om te ontspannen en dit kan door middel van traditionele (team)sporten (voorbeeld: voetbal, basketbal, badminton, dans, ...) maar kan evengoed de vorm aannemen van laagdrempelige sport- of beweegactiviteiten al dan niet in de vorm van een spel (voorbeeld: stadsspelen, wandelen, kubben, ...).

7.1.2 Sport als gezondheidsmiddel

Bij sport als gezondheidsmiddel is sport opnieuw een doel en geen middel om andere sociale doelstellingen te behalen. Deze variant leunt dan ook heel erg aan bij sport als ontspanning. Het verschil is wel dat sport in deze variant wordt gebruikt ter **verbetering van de fysieke fitheid en gezondheid**. Men zal met de deelnemers trachten sportieve doelstellingen te bereiken. Sport heeft hier net als sport ter ontspanning **geen echte link met het programma** maar leunt toch al dichter aan bij sport als middel. Fysieke fitheid stelt jongeren immers fysiek in staat een voltijdse functie uit te oefenen. Veel jongeren uit deze doelgroep komen namelijk terecht in fysiek zwaardere jobs. Bovendien houden heel wat jongeren uit deze doelgroep er een ongezonde levensstijl op na. Een minimum aan fysieke fitheid en gezonde levensstijl is dus een voorwaarde in hun traject richting werk. Ook in deze variant is sport niet verplicht en hebben de jongeren in het ideale geval inspraak bij het bepalen van de sportactiviteiten. Daarnaast is het specifiek voor deze variant van sport belangrijk dat jongeren bij de start van dit sportprogramma bewust worden van hun niveau van fysieke fitheid maar dat er toch ook rekening wordt gehouden met het startniveau van de deelnemers. Heel wat jongeren sporten namelijk net niet omdat een slechte conditie hen tegenhoudt. Daarnaast vraagt deze variant van sport ook dat hun fysieke fitheid wordt gemonitord zodat jongeren doorheen het programma zicht krijgen op hun progressie.

Noodzakelijke voorwaarden voor sport als gezondheidsmiddel

- Er is een regelmatig sportaanbod waar jongeren aan kunnen deelnemen (frequentie en duurtijd staan in verhouding tot de gewenste verbetering van de fysieke fitheid)

- Er is kennis aanwezig met betrekking tot het organiseren van sport (o.m. met betrekking tot begeleiding, regels, veiligheid, organisatievormen, ...)
- Er is kennis aanwezig van de sportmogelijkheden in de buurt (o.m. met betrekking tot faciliteiten, aanbod, ...)
- Deelname van de jongeren is vrijblijvend

Voldoende voorwaarden voor sport als gezondheidsmiddel

- Er wordt rekening gehouden met de wensen en kenmerken van de jongeren (bijv. uitdagend, uitnodigend, gevarieerd, laagdrempelig, toegankelijk ifv. beschikbaarheid en bereikbaarheid)
- Er wordt gezorgd dat het sociale (recreatief) aspect primeert
- De vooruitgang in fysieke fitheid wordt gemonitord
- Er wordt rekening gehouden met het startniveau van de deelnemers

Indien de uitvoerder aan deze voorwaarden zelf niet kan voldoen, dient er te worden gezocht naar partners die het aanbod wel kunnen organiseren onder de gestelde voorwaarden. Daarbij kan onder meer gedacht worden aan het reguliere sportaanbod in de buurt.

Voorbeeld

Men kan hier expliciet aan werken door middel van een start to run.

7.2 Sport als middel

Wanneer sport als middel wordt ingezet, wordt de sportpraktijk gebruikt om bepaalde persoonlijke, sociale of educatieve doelstellingen te realiseren in het WIJ!-traject. Sport kan dan een middel zijn in het realiseren van de doelstellingen van het reguliere tewerkstellingsprogramma; het ontwikkelen van bepaalde competenties of vaardigheden en het toeleiden naar werk of een kwalificerende opleiding. Op basis van ons onderzoek omschrijven we drie methodes waarbij sport als middel wordt toegepast; 'sociaal middel', 'toepassingsmiddel' en 'leermiddel'.

In principe is 'sport als doel' ook een middel (tot ontspanning of gezondheid). Het onderscheid met de andere opties is evenwel dat het niet direct gelinkt is aan het realiseren van de algemene doelstellingen van het WIJ!-traject (namelijk doorstroming naar de bredere arbeidsmarkt of een kwalificerende opleiding).

7.2.1 Sport als 'sociaal middel'

Sport als sociaal middel wordt ingezet als een manier om **relaties op te bouwen of verder te ontwikkelen**. Dit kan zijn met andere jongeren, maar zeker ook met begeleiders. Opnieuw is daarbij de **vrijblijvendheid van deelname** een kenmerk. Deelnemers moeten op vrijwillige basis kunnen deelnemen aan het sportprogramma om daaruit nieuwe sociale relaties te ontwikkelen. Ook andere organisatorische drempels moeten zo laag mogelijk zijn (bv. mobiliteit, sportkledij & materiaal, sporttechnische vaardigheden...), zodat de deelname van de jongeren vergemakkelijkt wordt. In dit perspectief is de link met de doelstelling van het WIJ!-traject een stuk duidelijker: sociale vaardigheden helpen jongeren zich te presenteren en te handhaven in een nieuwe (professionele) context. De sportpraktijk laat immers toe om op een informele manier in contact te komen met jongeren en daardoor een soort vertrouwensband te kunnen gaan opbouwen. Jongeren krijgen het gevoel zichzelf te kunnen zijn zonder gevolgen voor hun professionele ontwikkeling. Sport stelt de begeleiders in staat om de jongeren in een andere context en op een andere manier te leren kennen. Dit wordt eveneens bevestigd door Mustafa Harraq die aangeeft dat jongeren na een sportsessie vaak een gesprek aangaan met hem. Het zijn deze gesprekken die bevorderlijk zijn voor hun integratie op de arbeidsmarkt want als je hen structureel terug op de arbeidsmarkt wil krijgen, moet je de oorzaken aanpakken. Bovendien kunnen jongeren in deze context een groepsband opbouwen. Dit biedt mogelijkheden om elkaar te motiveren naar werk of een netwerk uit te bouwen. Begeleiders hebben hierdoor een mogelijkheid om een vertrouwensband op te bouwen met de jongeren omdat ze samen in een sportcontext elkaar beter kunnen inschatten. Ze gaan hierbij dan vaak samen voor eenzelfde doel en delen dan dezelfde (sport)ervaringen. Dit kan dan op zijn beurt een invloed hebben op de begeleidingsaanpak binnen de andere activiteiten.

Noodzakelijke voorwaarden voor sport als sociaal middel

- Er is een sportaanbod waar jongeren aan kunnen deelnemen (in verhouding qua frequentie en duurtijd ten overstaan van het reguliere programma)

- Er is kennis aanwezig met betrekking tot het organiseren van sport (o.m. met betrekking tot begeleiding, regels, veiligheid, organisatievormen, ...)
- Er is kennis aanwezig van de sportmogelijkheden in de buurt (o.m. met betrekking tot faciliteiten, aanbod, ...)
- Er worden sporten aangeboden in groep
- Begeleiders sporten mee
- Deelname van de jongeren is vrijblijvend maar wenselijk

Voldoende voorwaarden voor sport als sociaal middel

- Er wordt rekening gehouden met de wensen van de jongeren (bijv. uitdagend, uitnodigend, gevarieerd, laagdrempelig, toegankelijk ivf. beschikbaarheid en bereikbaarheid)
- Er wordt gezorgd dat het sociale (recreatief) aspect primeert
- Begeleiders sporten mee als gewone medespelers

Ook hier dient te worden gezocht naar aanbieders van laagdrempelige initiatieven (zoals buurtsport) die het aanbod kunnen organiseren onder de gestelde voorwaarden, indien de uitvoerder zelf aan deze voorwaarden niet kan voldoen.

Voorbeeld

Groepsactiviteiten zoals voetbal, basketbal, kubben, stadsspelen, ...

7.2.2 Sport als 'toepassingsmiddel'

Het sportaanbod wordt in deze optie beschouwd als een context waarbinnen competenties worden geoefend die vooral tijdens andere activiteiten (workshops, leermomenten,...) werden aangebracht (eventueel meer op een 'theoretische' of 'verbale' manier). De sportsetting wordt dan gebruikt om deze **competenties in een andere context te kunnen gaan toepassen**. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan over het nemen van beslissingen (strategische keuzes maken), omgaan met regels, communicatie met anderen, teamwork, assertiviteit, probleemoplossend vermogen, begrip, fair play, omgaan met competitie, delen, veerkracht, zelfvertrouwen, vertrouwen, eerlijkheid, respect, tolerantie, discipline, (ILO, 2013) ... Het doel is dan vooral om jongeren tijdens de sportactiviteit ervaringen te laten opdoen die ook in professionele situaties van toepassing zijn. Door feedback en reflectiemomenten in te bouwen voor of na deze sportsessies gaan deelnemers nadenken over de impact van hun handelen of gelijkwaardig handelen in een professionele setting. Een sportactiviteit kan hier ook de vorm aannemen van vrijwilligerswerk, stages of andere organisatorische taken binnen een sportcontext. Voorbeelden van deze organisatorische taken zijn het opnemen van de rol van scheidsrechter, trainer, teamkapitein, organisator, ...

Noodzakelijke voorwaarden voor sport als toepassingsmiddel

- Er is een sportaanbod waar jongeren aan kunnen deelnemen (in verhouding qua frequentie en duurtijd ten overstaan van het reguliere programma)
- Er is kennis aanwezig met betrekking tot het organiseren van sport (o.m. met betrekking tot begeleiding, regels, veiligheid, organisatievormen, ...)
- Er is kennis aanwezig van de sportmogelijkheden in de buurt (o.m. met betrekking tot faciliteiten, aanbod, ...)
- Er worden sporten aangeboden in groep
- Het sportaanbod wordt evenwel nu gelinkt aan de activiteiten die werken rond het verwerven van bepaalde competenties. Daardoor is de deelname van de jongeren niet vrijblijvend

Voldoende voorwaarden voor sport als toepassingsmiddel

- Er wordt rekening gehouden met de wensen van de jongeren (bijv. uitdagend, uitnodigend, gevarieerd, laagdrempelig, toegankelijk ivf. beschikbaarheid en bereikbaarheid)
- Er wordt gezorgd dat het sociale (recreatief) aspect primeert
- Er is ook ruimte voor andere organisatorische taken in de sport (vrijwilliger, teamkapitein, scheidsrechter,...)
- Grote betrokkenheid van de begeleiders
- De sportbegeleiders hebben ervaring in het werken met jongeren waarbij vooral wordt ingezet op competentie-ontwikkeling
- De sportbegeleiders en de begeleiders van de andere activiteiten werken in overleg en zijn in de mate van het mogelijke zoveel mogelijk aanwezig op elkaars activiteiten
- Er zijn (zelf)reflectie-momenten na afloop van de sportactiviteit om terug te kijken op de ervaringen van de jongeren en de begeleiders

Omwille van de specificiteit met betrekking tot de expertise van deze vorm van sportbegeleiding, zal samenwerking veelal noodzakelijk zijn met specifieke partners (zoals 'sportplus-organisaties').

Voorbeeld

Je krijgt op voorhand een theoretische sessie rond hoe je kan samenwerken in een team en past dit vervolgens toe in een sportcontext.

7.2.3 Sport als 'leermiddel'

Sport als leermiddel is een setting waar nieuwe leerervaringen kunnen worden opgedaan. Deze **leerervaringen worden actief gestimuleerd** door de manier waarop sport wordt georganiseerd. Door ervaringsgericht te leren wordt er gewerkt aan de individuele competenties en vaardigheden die jongeren nodig hebben. Deze dienen dan ook duidelijk te worden bepaald en ondersteund door middel van actieplannen of individuele ontwikkelingsplannen. Hierbij worden jongeren door middel van specifieke oefeningen of opdrachten geconfronteerd met situaties of gebeurtenissen die in het dagelijks (professionele) leven kunnen voorkomen (bv. werken met een deadline, afwezig in je team, spontane veranderingen in de opdracht...). Specifieke voorbereiding en terugkoppeling en reflectie zijn belangrijke kenmerken van deze optie. Een sportactiviteit kan hier ook de vorm aannemen van vrijwilligerswerk, stages of andere organisatorische taken binnen een sportcontext.

Noodzakelijke voorwaarden voor sport als leermiddel

- Er is een sportaanbod waar jongeren aan kunnen deelnemen (in verhouding qua frequentie en duurtijd ten overstaan van het reguliere programma)
- Er is kennis aanwezig met betrekking tot het organiseren van sport (o.m. met betrekking tot begeleiding, regels, veiligheid, organisatievormen, ...)
- Er is kennis aanwezig van de sportmogelijkheden in de buurt (o.m. met betrekking tot faciliteiten, aanbod, ...)
- Er worden sporten aangeboden in groep
- De sportsessie komt nu eventueel in de plaats van andere activiteiten waar gewerkt wordt rond competentie-ontwikkeling en bekleedt een belangrijke plaats in het hele traject. Daardoor is de deelname van de jongeren niet vrijblijvend.

Voldoende voorwaarden voor sport als leermiddel

- Er wordt rekening gehouden met de wensen van de jongeren (bijv. uitdagend, uitnodigend, gevarieerd, laagdrempelig, toegankelijk ivf. beschikbaarheid en bereikbaarheid)
- Er wordt gezorgd dat het sociale (recreatief) aspect primeert
- Grote betrokkenheid van de begeleiders
- De sportbegeleiders hebben ervaring in het werken met jongeren waarbij vooral wordt ingezet op competentie-ontwikkeling
- De sportbegeleiders en de begeleiders van de andere activiteiten werken in overleg en zijn in de mate van het mogelijke zoveel mogelijk aanwezig op elkaars activiteiten
- Er zijn (zelf)reflectie-momenten na afloop van de sportactiviteit om terug te kijken op de ervaringen van de jongeren en de begeleiders
- Er wordt tijdens de sportsessies zoveel mogelijk ingespeeld op het persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) en de progressie van de jongeren
- Er is een optimale samenwerking met andere begeleiders binnen WIJ!

Een structurele samenwerking met specifieke partners (zoals 'sportplus-organisaties') is een vereiste.

De hierboven beschreven opties hoeven elkaar niet uit te sluiten. Zo kan bijvoorbeeld optie 1 ook nog aangeboden worden naast de andere opties. Het is daarbij ook wenselijk om uitvoerders toe te laten om zelf te kiezen voor welke optie(s) men wenst te gaan, met daarbij dan - afhankelijk van de gekozen optie(s) - een aangepaste vorm van ondersteuning. Omdat de laatst beschreven opties een grotere expertise vereisen (en de voorwaarden steeds specifiekere worden), kan verwacht worden dat uitvoerders die daarvoor opteren, meer ondersteuning kunnen gebruiken.

Voorbeeld

Binnen een sportcontext kan je ervaren hoe je moet omgaan met feedback.

8 ALGEMENE BELEIDSAANBEVELINGEN WIJ! EN SPORT

- Geef uitvoerders de kans een strategisch inzicht te ontwikkelen over welke rol ze sport willen en kunnen geven in functie van de doelstellingen van de organisatie. Er zijn verschillende rollen die sport zou kunnen opnemen (zie figuur).
- Uitvoerders dienen in functie van de rol van sport verder in te zetten op lokale samenwerkingsverbanden om de sociale waarde van sport te kunnen implementeren in hun programma.
- In functie van dit samenwerkingsverband dient men de noodzakelijke en wenselijke voorwaarden te garanderen om de bijdrage van een sportprogramma te vergroten. Daarbij dient men aandacht te hebben voor de individuele drempels van de deelnemers en de organisatorische drempels bij de aanbieders.
- Betrek jongeren bij de invulling en de implementatie van het sportprogramma zodat de kans op deelname door die jongeren vergroot.
- Sport Vlaanderen kan een faciliterende rol vervullen bij de zoektocht naar geschikte lokale sportpartners.
- Om de instrumentele waarde van sport-plus in Vlaanderen in functie van verscheidene kwetsbare doelgroepen verder te versterken, is een regelmatige inventarisering en kennisdeling over deze organisaties met de reguliere sportsector wenselijk. Dit kan leiden tot sterkere samenwerkingsverbanden tussen lokale (sport)aanbieders.

Figuur 1: De rol van sport in tewerkstellingsprogramma's (TPs)

REFERENTIES

- Bradt, Pleysier, Put, Siongers & Spruyt (2013). Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 3 en de JOP-schoolmonitor 2013, (online) gelezen op 17 juni 2016, http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/JOP/JOP3_samenvatting_resultaten.pdf
- Buelens, E., Theeboom, M., Vertonghen, J., & De Martelaer, K. (submitted). Volunteering of socially vulnerable youth in Flemish sport clubs. Investigating conditions and perceived developmental outcomes. *European Journal for Sport and Society*.
- Coalter, F. (2007). *A wider social role for sport: who's keeping the score?* Abingdon: Routledge
- Coalter, F. (2008). *Sport in development. A monitoring and evaluation tool*. University of Sterling
- De Meester, A. Aelterman, N., Willem, A., Theeboom, M., Boen, F. en Haerens, L. (2016). Motivatie. Motieven van de Vlaming om al dan niet fysiek actief te zijn. In J. Lievens, J. Siongers, & H. Waeye (Red.) *Participatie in Vlaanderen. Eerste analyse van de participatiesurvey 2014* (pp. 297-318). Leuven: Acco.
- Haudenhuyse, Nols, Coussée, Theeboom (2013). *Wij Sporten Mee. Verkennend onderzoek naar de rol van sportclubs in het leven van maatschappelijk kwetsbare jongeren*. Demos
- ILO. (2013). Enhancing youth employability: What? Why? and how? Guide to core work skills. Geneva: International Labour Office Geneva.
- Spaaij, R. (2013). Changing People's lives for the better? Social Mobility through sport-based intervention programmes: opportunities and constraints, *European Journal for Sport and Society*, 10 (1), 53-73
- Steunpunt Werk (2016). Vlaanderen in Europa, (online) gelezen op 11 juni 2016, http://www.steunpuntwerk.be/cijfers?field_collectie_tid=12&field_indicator_tid=All&items_per_page=50
- Theeboom, M. Nols, Z., Derom, I., De Bosscher, V., De Martelaer, K., Willem, A., & Scheerder J. (2016). Sportparticipatie in Vlaanderen: Sociale uitsluiting van kansengroepen. In J. Lievens, J. Siongers, & H. Waeye (Red.) *Participatie in Vlaanderen. Eerste analyse van de participatiesurvey 2014* (pp. 333- 360). Leuven: Acco.
- Vanhoutte, B. (2007). Doe je mee? Jongeren en participatie aan het verenigingsleven. In N. Vettenburg, M. Elchardus en L. Walgrave (eds.), Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP- monitor 1. (pp. 175-187). Leuven

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST

VRAGENLIJST DEELNEMERS WIJ! EN SPORT

Deze vragenlijst is gericht naar jongeren die deelnemen aan de sportcomponent van het werkinlevingstraject (WIJ!). Hierin zullen verschillende vragen aan bod komen die allen peilen naar de tewerkstellingskansen (employability) van de jongeren en de mogelijke bijdrage die sport heeft in het ontwikkelingsproces van deze jongere. Beginnen doen we in het eerste onderdeel met enkele algemene vragen over je opleiding. Vervolgens gaan het tweede en derde deel over zowel je sociale participatie als je inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Tot slot eindigen we deze vragenlijst met een aantal sportgerelateerde vragen. Het invullen van deze vragenlijst zal ongeveer 15 minuten in beslag nemen.

A. ALGEMEEN

In dit eerste deel willen we je om te beginnen enkele vragen stellen over je opleiding en talenkennis.

Vraag 1: Wat is het hoogste getuigschrift of diploma dat je hebt behaald? Kruis aan welke categorie het meest van toepassing is.

- Geen
- Lager onderwijs
- Buitengewoon lager onderwijs (BLO)

Lager secundair onderwijs

- Buitengewoon secundair onderwijs (BuSO)
- Beroeps (BSO)
- Technisch (TSO) (A3)
- Kunstonderwijs (KSO)
- Algemeen (ASO)

Hoger secundair onderwijs

- Buitengewoon secundair onderwijs (BuSO)
- Beroeps zesde jaar (BSO) (A3), ook zevende jaar beroepsonderwijs (A2) en DBSO
- Technisch (TSO)
- Kunstonderwijs (KSO)
- Algemeen (ASO)

Hoger onderwijs

- Niet universitair hoger onderwijs korte type (A1)/professionele bachelor
- Academische bachelor
- Niet universitair hoger onderwijs lange type/master behaald aan een hogeschool
- Universitair onderwijs/master behaald aan een universiteit
- Doctoraat
- Andere of bij twijfel (omschrijf): ...

Vraag 2: In welke onderwijsvorm heb je je secundair onderwijs voltooid? Kruis aan.

- In het algemeen secundair onderwijs - ASO
- In het technisch secundair onderwijs - TSO
- In het beroepssecundair onderwijs - BSO
- In het kunstsecundair onderwijs - KSO
- Andere: ...

Vraag 3: Tot welke leeftijd ben je in het voltijds dagonderwijs naar school geweest?

Tot de leeftijd van

Vraag 4: Geef je kennis aan van de volgende talen: (indien je meerdere talen kent, vul aan)

M= moedertaal ZG = zeer goed G = goed V = voldoende B = beperkt O = niet

	SPREKEN	SCHRIJVEN	LEZEN	BEGRIJPEN
Nederlands				
Frans				
Engels				
Duits				
Andere:				
Andere:				

Vraag 5: Heb je buiten het secundaire onderwijs nog een andere opleiding gevolgd?

- Ja
- Nee (ga naar vraag 7)

Vraag 6: Welke opleidingen heb je gevolgd? Kruis vervolgens aan of je deze opleiding hebt voltooid of niet.

HEB JE DEZE OPLEIDING VOLTOOID?		
OPLEIDING	JA	NEE
Opleiding 1:		
Opleiding 2:		
Opleiding 3:		

B. SOCIALE PARTICIPATIE

In dit onderdeel over sociale participatie komen enkele vragen aan bod over je deelname aan het verenigingsleven.

Vraag 7: Ben je ooit lid geweest van een vereniging?

- Ja
- Nee (ga naar vraag 9)

Vraag 8: Duidt met behulp van een kruisje aan van welke vereniging je momenteel of in het verleden lid was (of vul zelf aan indien het gaat om een andere vereniging dan hieronder opgesomd).

	MOMENTEEL LID	IN HET VERLEDEN LID
Een hobby club of -groep (schaakclub, koken, quizen, computerclub, imkervereniging, motoclub, vrije radio, tuinieren, ...)		
Een vereniging voor (amateur-) kunstbeoefening (muziek, dans, zang, toneel, jeugdkoor, fanfare, literatuur, ...)		
Een wijk- of buurtvereniging : organiseren van evenementen (zoals carnaval, stoeten), feesten festivals, uitstapjes, ..., burgerwacht, buurtinformatienetwerk, ...		
Een religieuze of levensbeschouwelijke organisatie (Humanistisch Vrijzinnige Vereniging, moskeevereniging, Eigentijdse Jeugd, parochiaal werk, UVV, Jeugdpastoraal, Plus-werking, Humanistische jongeren, gebedskringen)		
Sport vereniging of -club of fitnesscentrum		
Een sociaal-culturele vereniging (bv. Gezinsbond, KWB, KVLV-Agra, Linx+, Unizo vorming, Landelijke Vormingsdienst van Zelfstandigen, Landelijke Gilden)		
Een jongerenorganisatie (jeugdbeweging of jongerenbeweging zoals Chiro, KSJ - KSA - VKSJ, Rode Valken, VNJ, Scouts, KLJ, KAJ - VKAJ, studentenvereniging, internationale uitwisselingsprojecten, speelpleinwerking, grabbelpas, jongerenafdeling van de mutualiteit, ...)		
Andere:		

Vraag 9: Heb je het afgelopen jaar als vrijwilliger gewerkt in het kader van een vereniging, organisatie, bestuursorgaan of groep mensen?

- Ja
- Nee (ga naar vraag 12)

Vraag 10: Binnen welke soort vereniging of context heb je het afgelopen jaar vrijwilligerswerk verricht? Kruis aan om welke vereniging(en) het gaat of vul zelf aan indien het gaat om een andere vereniging of context dan hieronder opgesomd.

- Een politieke partij of vereniging, gemeentelijke cultuur-, jeugd-, of sportraad, ...
- Sport: sportvereniging, sportclub, schoolsport, cafésporten, sportfederatie, ...
- Helpende of welzijnsverenigingen, religieuze of levensbeschouwelijke organisatie
- Een culturele vereniging, hobbyvereniging, of -club of vereniging voor (amateur-) kunstbeoefening
- Vrouwen- of ouderenvereniging
- Sociale vereniging, beweging of actiegroep
- Jeugdclubs, jeugdhuizen, jeugd- of jongerenbeweging, speelpleinwerking, ...
- Wijk- of buurtvereniging, oudercomité, ouderenvereniging
- Andere: ...

Vraag 11: Hoe vaak heb je het afgelopen jaar gewerkt als vrijwilliger? Kruis aan welke categorie het meest van toepassing is.

- Eenmalig, voor een korte periode (paar uur tot enkele dagen)
- Eenmalig, voor een langere periode (enkele weken tot een jaar)
- Jaarlijks weerkerend voor korte periode of evenement
- Op regelmatige basis, één tot meerdere keren per maand
- Op regelmatige basis, één tot meerdere keren per week
- Op regelmatige basis, (bijna) elke dag

C. ARBEID

Onderstaande vragen peilen naar je inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Er volgen drie vragen met daaronder telkens verschillende stellingen die je kan beantwoorden op een schaal van 1 tot 5. De stellingen gaan onder meer over je aanpassingsvermogen, zelfbewustzijn, sociaal kapitaal, vaardigheden en kwalificaties en loopbaanidentiteit.

Vraag 12: In welke mate ben je akkoord met onderstaande stellingen? Kruis aan op een schaal van 1 (volledig oneens) tot 5 (volledig eens).

- 1 = volledig oneens
- 2 = eerder oneens
- 3 = tussen beide (niet eens maar ook niet oneens)
- 4 = eerder eens
- 5 = volledig eens

	1	2	3	4	5
Mijn niveau van opleiding is voldoende om werk te vinden in mijn beroepsdomein					
Mijn vaardigheden voor het soort werk dat ik wil doen zijn up-to-date					
Ik heb een goed arbeidsverleden (ervaring)					
Een werkgever zou onder de indruk zijn van mijn kwalificaties (diploma's en/of certificaten)					
Ik heb goede werkreferenties van voorgaande werkgevers					
Mijn werkkwalificaties (diploma's en/of certificaten) zijn niet zo goed					
Ik heb meer training of opleiding nodig					
Ik ken mensen die mij kunnen helpen bij mijn loopbaan					
Ik kan contacten opbouwen en onderhouden met mensen die mij kunnen helpen bij mijn loopbaan					
Ik ben in staat om mijn contacten te gebruiken wanneer deze mij kunnen helpen bij mijn loopbaan					
Ik ken mijn sterke punten					
Ik ken mijn zwakke punten					
Ik weet wat ik belangrijk vind in mijn loopbaan					
Ik weet wat ik graag doe en wat me energie geeft in mijn leven					
Ik weet aan welke kenmerken een job moet voldoen om me er goed in te voelen					
Ik weet wat ik in het verleden goed en verkeerd heb aangepakt bij de uitbouw van mijn loopbaan					
Ik weet hoe ik moet omgaan met mijn zwaktes					
Zelfs als ik heel veel geld zou winnen, zou ik ergens blijven werken					
Het hebben van werk is heel belangrijk voor mij					
Ik zou het haten om te leven van een werkloosheidsuitkering					
Ik zou mij zeer snel vervelen als ik geen werk had					
De belangrijkste dingen die mij overkomen hebben betrekking op werk					
Zelfs al zou de werkloosheidsuitkering erg hoog zijn, dan zou ik nog steeds de voorkeur geven aan gaan werken					
Ik ben optimistisch dat ik een job zal vinden als ik er naar zoek					
Ik heb nog niet echt besloten wat mijn loopbaandoelstellingen zijn					
Ik heb een plan voor mijn loopbaan					
Ik heb een strategie om mijn loopbaandoelen te bereiken					
Ik weet wat ik moet doen om mijn loopbaandoelen te bereiken					
Mijn loopbaandoelstellingen zijn niet duidelijk					
Ik wijzig mijn loopbaandoelstellingen geregeld					

Vraag 18: De onderstaande vragen peilen naar je aanpassingsvermogen. Kruis aan op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 5 (heel erg).

- 1 = helemaal niet
- 2 = niet
- 3 = tussen beide
- 4 = grotendeels
- 5 = heel erg

	1	2	3	4	5
In welke mate kijk je ernaar uit om te werken met nieuwe mensen?					
In welke mate sta je open voor veranderingen in je loopbaan?					
In welke mate ben je bereid om risico's te nemen in je loopbaan?					
In welke mate kan je je aanpassen aan veranderingen in je loopbaan?					
In welke mate kan je omgaan met problemen in je loopbaan?					
In welke mate heb je duidelijke carrièredoelen?					

Vraag 19: In hoeverre heb je het onderstaande gedrag gesteld in de afgelopen 3 maanden? Kruis aan op een schaal van 1 (nooit) tot 5 (zeer vaak).

- 1 = niet/nooit
- 2 = amper
- 3 = soms
- 4 = vaak
- 5 = zeer vaak

	1	2	3	4	5
Loopbaanmogelijkheden onderzocht					
Naar verschillende loopbaanoriëntatieprogramma's geweest					
Informatie verkregen over specifieke jobs of bedrijven					
Gesprekken aangegaan met deskundige personen in mijn beroepsdomein					
Informatie verkregen over de arbeidsmarkt en algemene job mogelijkheden in mijn beroepsdomein					
Informatie opgezocht over specifieke domeinen die van belang zijn voor je loopbaan					

D. SPORT

In dit onderdeel over sport komen enkele vragen aan bod over je over onder meer je sportverleden, sportief kapitaal, je actuele sportbeoefening en de redenen waarom je al dan niet sport beoefent.

Vraag 20: Deed je aan sport toen je tussen 12 en 14 jaar oud was? We bedoelen hier niet de lessen lichamelijke opvoeding.

- Ja
- Nee (ga naar vraag 22)

Vraag 21: Welke sporten beoefende je toen je tussen 12 en 14 jaar oud was op welke manier?

SPORT	Beoefende je die sport in clubverband?		Beoefen je die sport momenteel nog?		Zo neen, op welke leeftijd ben je gestopt met het beoefenen van die sport?
	JA	NEEN	JA	NEEN	
Sport 1:					jaar
Sport 2:					jaar
Sport 3:					jaar
Sport 4:					jaar
Sport 5:					jaar

Vraag 22: Deed je vader aan sport toen je tussen 12 en 14 jaar oud was?

- Ja
- Nee

Vraag 23: Deed je moeder aan sport toen je tussen 12 en 14 jaar oud was?

- Ja
- Nee

Vraag 24: Doe je momenteel actief aan sport in je vrije tijd?

- Ja, ik doe ook sport in mijn vrije tijd
- Nee, ik doe enkel aan sport met de sportactiviteiten van WIJ! (ga naar vraag 31)

Vraag 26: Hoe regelmatig beoefen je sport in je vrije tijd? Kruis aan welk van de drie categorieën het meest van toepassing is. Doe dit voor zowel de periode van drie maanden net voor je deelname aan de WIJ! als voor de huidige periode.

	Uitzonderlijk tot maximaal één keer per maand	Meermaals per maand tot maximaal één keer per week	Meermaals per week tot dagelijks sport
Voor deelname WIJ!			
Momenteel			

Vraag 27: Hoeveel tijd besteed je per week aan sport? Kruis aan welk van de drie categorieën het meest van toepassing is. Doe dit voor zowel de periode van drie maanden net voor je deelname aan de WIJ! als voor de huidige periode.

	Maximaal één uur per week	Meer dan één uur tot drie uur per week	Meer dan drie uur tot vijf uur per week	Meer dan vijf uur per week
Voor deelname WIJ!				
Momenteel				

Vraag 28: Welke sporten beoefen je en op welke manier? Schrijf in de linker kolom de naam van de sport. Kruis vervolgens aan of je deze sport beoefent in een club of niet in een club. Kruis hierna ook aan of je deelneemt aan wedstrijden.

SPORT	Beoefen je die sport in clubverband?		Neem je deel aan sportwedstrijden?	
	JA	NEEN	JA	NEEN
Sport 1:				
Sport 2:				
Sport 3:				
Sport 4:				
Sport 5:				

Vraag 29: Denk vervolgens even terug aan de periode van drie maanden net voor je deelname aan de WIJ!. Welke sporten beoefende je toen en op welke manier? Schrijf in de linker kolom de naam van de sport. Kruis vervolgens aan of je deze sport beoefende in een club of niet in een club. Kruis hierna ook aan of je deelneemt aan wedstrijden.

SPORT	Beoefende je die sport in clubverband?		Nam je deel aan sportwedstrijden?	
	JA	NEEN	JA	NEEN
Sport 1:				
Sport 2:				
Sport 3:				
Sport 4:				
Sport 5:				

Vraag 30: Er zijn verschillende redenen waarom mensen aan sport doen. Kruis maximaal drie redenen aan die voor jou het meest van toepassing zijn.

- Ik verlies er gewicht door
- Mijn lichaam wordt er mooier van
- Mijn gezondheid wordt er beter van
- Mijn conditie wordt er beter van
- Ik ben met vrienden samen
- Ik leer nieuwe mensen kennen
- Ik beleef er plezier aan
- Ik kan aan competitie doen
- Ik voel de kick van de overwinning
- Ik voel minder spanning, stress, verdriet of agressie
- Ik verdien er geld aan
- Andere mensen kijken naar mij op
- Het is een compensatie voor het vele werk dat ik heb
- Het is een kans om te netwerken
- Het zorgt dat ik erbij hoor
- Andere: ...

Ga naar vraag 33

Vraag 31: Er zijn verschillende redenen waarom mensen niet (of stoppen met) sporten. Kruis maximaal drie redenen aan die voor jou het meest van toepassing zijn.

- Ik blijf liever thuis
- Het lidgeld is te duur
- Het sportaanbod is te klein in mijn streek
- Er is niemand die mij kan vergezellen
- Het is te moeilijk om een kinderoppas te vinden
- Ik voel er mij niet op mijn gemak
- Er is een gezondheidsprobleem (ziekte, chronische blessure) of handicap hindert mij
- Ik heb er geen tijd voor
- Het aanbod interesseert mij niet
- De plaats is meestal niet gemakkelijk bereikbaar
- De plaats is meestal niet in een veilige buurt
- Ik heb er te weinig informatie over
- Er is een gebrek aan openbaar vervoer
- De uren passen mij slecht
- Ik mag niet van mijn ouders
- Het interesseert mij gewoon niet
- Ik vind het moeilijk om door te zetten
- Mijn conditie is niet goed genoeg
- Er is onvoldoende sportinfrastructuur in mijn streek
- Ik ben er te oud voor
- Ik kan niet wegens mijn ideologische of geloofsovertuiging
- Andere: ...

Vraag 32: Wat zou jouw het meest kunnen aanzetten om opnieuw te beginnen sporten? Kruis maximaal drie antwoorden aan die voor jou het meest van toepassing zijn.

- Meer mogelijkheden in mijn buurt (groter aanbod; betere uren; meer sportinfrastructuur; ...)
- Wanneer mijn gezondheid beter zou zijn
- Lagere kostprijs
- Sporten via mijn werk (bv. tijdens de middag, ...)
- Mijn vrienden/kennissen/collega's sporten mee
- Een advies van de dokter
- Betere informatie over het sportaanbod in mijn buurt
- Niets
- Andere: ...

E. SPORT & WIJ!

Tot slot nog enkele vragen die enkel gaan over de sportactiviteiten die je beoefent door middel van de activiteiten van WIJ!. De vragen peilen naar zowel de invloed van dit sportprogramma als je verwachtingen en de eventuele voorlopige effecten die dit programma teweeg bracht.

Vraag 33: In welke mate ben je akkoord met onderstaande stellingen? Kruis aan op een schaal van 1 (volledig oneens) tot 5 (volledig eens).

- 1= volledig oneens
- 2=eerder oneens
- 3=tussen beide (niet eens maar ook niet oneens)
- 4=eerder eens
- 5=volledig eens

	1	2	3	4	5
Ik voel me fitter sinds mijn deelname aan sport binnen de WIJ!					
De sportactiviteiten van de WIJ! trajecten verhogen mijn motivatie voor het WIJ! traject					
De sportactiviteiten van de WIJ! trajecten verhogen mijn motivatie om werk te zoeken en te vinden					
De deelname aan sport binnen de WIJ! verhogen mijn kansen op werk					
De sportactiviteiten van de WIJ! trajecten hebben er voor gezorgd dat mijn houding ten opzichte van sport is verbeterd					
De sportactiviteiten van de WIJ! zetten mij aan om gezonder te leven					

Vraag 34: Wat zijn of waren je verwachtingen in verband met je deelname aan sport binnen de WIJ! trajecten?

- De sportactiviteiten verbeteren mijn fitheid en gezondheid
- Door middel van de sportactiviteiten kan ik nieuwe mensen leren kennen of andere mensen beter leren kennen
- De sportactiviteiten zijn goed voor mijn persoonlijke ontwikkeling en het opdoen van vaardigheden en competenties
- De sportactiviteiten zijn een leuke activiteit als ontspanning
- Door middel van de sportactiviteiten vermindert mijn stress
- De sportactiviteiten geven mij de kans om competities te spelen en te winnen
- Door middel van de sportactiviteiten zal mijn uiterlijk verbeteren
- Geen van bovenstaande verwachtingen
- Andere: ...

Vraag 35: Welke effecten ervaar je als gevolg van je deelname aan WIJ! en Sport?

- Dankzij de (sport)activiteiten voel ik me fitter
- Dankzij de (sport)activiteiten beweeg ik meer dan vroeger
- Dankzij de (sport)activiteiten eet ik gezonder
- Dankzij de (sport)activiteiten kan ik nieuwe mensen leren kennen
- Dankzij de (sport)activiteiten ontwikkel ik nieuwe vaardigheden en competenties
- Dankzij de (sport)activiteiten zie ik sport als een leuke ontspanning
- Dankzij de (sport)activiteiten heb ik me lid gemaakt van een sportclub
- Dankzij de (sport)activiteiten heb ik deelgenomen aan buurtsportactiviteiten of eenmalige sportactiviteiten in mijn buurt
- Dankzij de (sport)activiteiten heb ik minder stress
- Dankzij de (sport)activiteiten ben ik competitiever en wil ik altijd winnen
- Dankzij de (sport)activiteiten krijg ik een beter uiterlijk
- Andere: ...
- Ik heb helemaal geen effect waargenomen van de (sport)activiteiten

**Dit was de laatste vraag van deze schriftelijke vragenlijst.
We willen je hartelijk danken voor je deelname en je tijd!**

Gelieve enkel nog je persoonlijke gegevens hieronder te noteren.

Naam: _____

Geslacht: Man Vrouw _____

Woonplaats: _____

Indien je op de hoogte wenst te blijven van het onderzoek, geef hieronder je emailadres: _____

Heb je vragen of opmerkingen over dit onderzoek, neem dan contact met de onderzoekers.

Tessa Commers
tessa.commers@vub.ac.be
02 629 27 45

Jasper Truyens
jasper.truyens@vub.ac.be
02 629 27 51

BIJLAGE 2: SAMENSTELLING VAN HET VERBREDEND LEREND NETWERK

- Robrecht Keymeulen (De Sleutel)
- Pieterjan Schalenbourg (De Sleutel)
- Els Van Effelterre (JES)
- Jeroen Bels (JES)
- Patrick Manghelinckx (JES)
- Roel Vandewal (De Uitdaging)
- Piet Vandersypt (ISB vzw)
- Pieter Smets (Demos)
- Sabine Delille (VDAB)
- Jelle Beersmans (VDAB)
- Sophie Cools (VSF)
- Mustafa Harraq
- Patrick van Herle

BIJLAGE 3: HANDVATEN WIJ! & SPORT

Tijdens het tussentijds overleg met de leden van de stuurgroep (31/01/2017) werden organisatorische handvaten ontwikkeld die nadien aan de uitvoerders van de WIJ!-trajecten werden voorgelegd. Deze organisatorische principes vormen een richtlijn voor de inzet van sport in de verdere ontwikkeling van WIJ!-trajecten voor jongeren. Na het ontwerp dat werd ontwikkeld met de stuurgroep, kregen de uitvoerders de mogelijkheid feedback te geven of extra handvaten te ontwikkelen. Op basis daarvan werden de handvaten herschreven en aangepast.

1. Een WIJ!-traject vereist een duidelijke structuur en regelmaat in de sportsessies, aanvullend op arbeidsgerichte ondersteunende diensten. Jongeren worden daarbij gestimuleerd om deel te nemen aan de sportactiviteiten.

De WIJ!-uitvoerders zijn er niet van overtuigd dat een groter en dwingend aandeel sport jongeren zal aanzetten om meer deel te nemen aan de sportactiviteiten binnen het WIJ!-traject. Het blijft ook dan heel erg moeilijk om deze doelgroep intrinsiek te motiveren. Bovendien hebben bepaalde uitvoerders angst dat een deel van de jongeren zal afhaken indien het sportgedeelte een grotere rol zal uitmaken. In dit laatste geval moet men er minstens over waken dat het nut van sport binnen het WIJ!-traject heel erg duidelijk is voor de deelnemers.

2. Doorbreek het vrijblijvend karakter, maar maak een verplicht en gedifferentieerd sportaanbod met de nodige aandacht voor de kenmerken en sportvoorkeuren van de deelnemers

De uitvoerders nemen een afwachtende houding aan ten opzichte van deze stelling. Een verplicht en gedifferentieerd aanbod is allereerst organisatorisch heel moeilijk te organiseren. Er zijn te weinig deelnemers om deze vervolgens op te splitsen in kleinere groepen die deelnemen aan verschillende sporten. Bovendien verlies je hierbij de kracht van de groep die doorheen het hele WIJ!-traject samenblijft en het feit dat je soms eens activiteiten of sporten moet doen die je minder graag doet. Een gedifferentieerd aanbod zou enkel van belang kunnen zijn wanneer je de toeleiding naar sportclubs vooropstelt als doelstelling. Op die manier kunnen de deelnemers kennis maken met verschillende sporten die ze nadien in een club kunnen beoefenen.

3. Zet in op collectieve sportsessies. Deze sessies motiveren anderen om te komen en kan bepaalde groepsprocessen beter faciliteren.

Alle uitvoerders zijn het er unaniem over eens dat men meer moet inzetten op collectieve sportsessies. Deze zijn eenvoudiger te organiseren en hebben een grotere return voor de organisatoren. Bovendien verwijzen de collectieve sportsessies naar de kracht van de groep. Sport kan de groepsdynamiek stimuleren waardoor de jongeren nadien meer steun kunnen ervaren bij elkaar.

4. Laat de deelnemers zelf een rol opnemen in het sportprogramma. Dat kan andere deelnemers motiveren.

De keuze om jongeren te laten deelhebben in de organisatie van de sportactiviteiten is volgens de uitvoerders praktisch moeilijk haalbaar aangezien er amper jongeren zijn die zelf een sport beheersen. Bovendien vereist dit heel wat van de jongeren waardoor dit enkel mogelijk is binnen een groep die erg hard samenhangt en waarin ze zich bijgevolg veilig voelen. Tot slot trekken de uitvoerders in twijfel of dit ook andere jongeren zal motiveren om deel te nemen aan het sportprogramma.

5. Op welke manier zou vrijwilligerswerk een sterkere rol kunnen spelen in de WIJ!-trajecten? Kunnen jongeren gemakkelijk aan andere sport en niet-sportorganisaties gekoppeld worden om bepaalde ervaring op te doen?

WIJ!-uitvoerders erkennen de potentiële meerwaarde van vrijwilligerswerk in de ontwikkeling van de deelnemers, maar zien dit organisatorisch moeilijk haalbaar. Wanneer dit in lijn ligt van hun toekomstige job kan dit hun kansen op de arbeidsmarkt versterken. Echter, de meeste jongeren hebben zo snel mogelijk geld nodig. Ze zullen dan ook prioriteit geven aan het vinden van betaalde arbeid waardoor het uitoefenen van vrijwilligerswerk naar de achtergrond verschuift.

6. Een begeleider heeft een bepaalde sport(technische) kennis nodig, maar dient evenzeer kennis te hebben van de arbeidsgerichte doelstelling van het sportprogramma (soft skills).

Een begeleider in een WIJ!-traject dient zowel sporttechnische kennis als arbeidsgerichte vaardigheden te kunnen stimuleren tijdens het sportprogramma. Sporttechnische kennis is aan de arbeidsgerichte doelstellingen ondergeschikt aangezien de sporten binnen het WIJ!-traject uitvoerbaar moeten zijn voor iedereen.

7. Om het gezondheidsbevorderende aspect te versterken, kan een duidelijk doel (bv. 5km loopwedstrijd) jongeren motiveren om betrokken te blijven in het programma.

Deze organisatievorm zal jongeren niet motiveren om betrokken te blijven in het programma. Een gezondheidsgelateerd doel zou hen niet interesseren. Er bestaat zelfs een kans dat dit enkele jongeren zal afschrikken.

8. Breng de arbeidsbemiddelaar samen met de sportuitvoerder opdat de arbeidsgerichte competenties uitgedaagd kunnen worden in de sportsetting. Om deze vertaalslag te maken is er mogelijk meer kennis nodig in de lokale samenwerkingsverbanden.

Dit is volgens de uitvoerders een ideale opportuniteit indien je sport en WIJ! ook op lange termijn wil blijven aanbieden.

9. Door een samenwerkingsverband aan te gaan met een lokale sportaanbieder, kan de WIJ!-uitvoerder een sterkere coördinerende rol opnemen en meer aandacht hebben voor de ontwikkeling van arbeidsgerichte competenties tijdens de sportactiviteiten.

Zoals bleek uit de vorige stelling vinden alle uitvoerders een samenwerking met een lokale sportuitvoerder wenselijk. Ze geven daarbij zelfs aan dat een lokale partner om samen het WIJ! en sportproject uit te voeren wenselijk is. Een sportpartner kan de nodige sporttechnische kennis aanbrengen die aanvullend en versterkend kan werken aan het arbeidsgerichte programma. Vervolgens geven enkele jobcoaches aan dat ze de vrijgekomen ruimte zouden benutten om zich volledig te kunnen focussen op het observeren van competenties tijdens de sportactiviteiten. Op die manier krijgen de jobcoaches meer tijd en ruimte voor de coördinatie van de WIJ!-trajecten met sport.